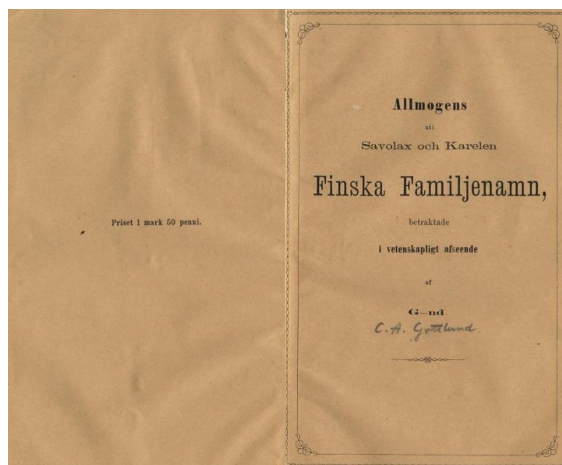

Almogens uti Savolax och Karelen

Finska Familjenamn,

betraktade i historiskt och arkeologiskt afseende

af

Carl Axel Gottlund

Förord till den elektroniska utgåvan

Detta verk av **Carl Axel Gottlund** (1796-1875) har digitaliserats av **Nationalbiblioteket i Helsingfors** och anpassats för Projekt Runeberg i december 2015 av Ralph E.

Allmogens uti Savolax och Karelen Finska Familjenamn, betraktade **i vetenskapligt afseende** af G—nd

Allmogens

uti

Savolax och Karelen

Finska Familjenamn,

betraktade

i historiskt och arkeologiskt afseende

af

C. A. Gottlund.

HELSINGFORS,
Finska Litteratur-sällskapets tryckeri.
1872.

Förord.

Eget nog måste jag anmärka, det jag redan såsom litet barn, (d. v. s. före 1808 års krig) — intresserade mig för dessa det *Finska folkets Slägtnamn*, och det till den grad — att jag ej blott igenomgick kyrkoböckerna i Jockas socken, för att derifrån uppsöka, och anteckna, alla de derbefintliga skilda, och många, inom Församlingen förekommande olikaslags finska familjenamn, utan kunskapade jag härom dessutom äfven i närmaste socknar. Hvem kunde väl då ana, och allraminst jag — det jag nu, vid nära sju och sjuttio års ålder, skulle välja detta ämne till föremål för en närmare historisk forskning. Ja det ligger ofta redan medvetslöst nedlagdt i barnets anlag — fröet till dess andliga utveckling, eller liksom en viss aning med afseende å framtiden; såframt nemligen detta frö sjelfständigt får utveckla sig, och ej störes, eller qväfves, af motverkande orsaker. Åtminstone gäller detta om mig. Ty jag har nemligen nu efteråt, och i en sednare tid, funnit — att allt hvad jag i en mognare ålder sökt verka, och åstadkomma — redan, såsom ett „*embryon*", låg förborgadt *in nuce* — innan det såg ljuset. Så t. ex. då Domprosten M. J. Alopæus, i Borgå 1803, upptog i sitt hus en 7 års gammal purfinsk bondgosse, benämnd *Johannes*, med afsigt det han, såsom en jemnårig lekkamrat till Biskopens yngsta son, skulle lära denne tala finska, så antog min Fader, som då var hans landskaplan — likaledes, samma år, en dylik, lika gammal, finsk gynnare benämnd *Mikko*, för att lära mig samma språk. Men huru det gick, så lärde sig både *Mikko* och *Johannes* förr svenska, än jag, och Gabriel lärde oss Finska. Likväl, ehuru jag ingenting i detta fall lärde mig, var jag den första som, i en sednare tid, kraftigast ifrade för detta språk. Min fader hade annars ett eget sätt att uppfostra sina barn. Aldrig plågade han oss med såkallade „läxor". Redan i min spädaste ålder sysselsatte han sig ofta, i likhet med Grekernas „academici", med att endast tala och resonera, i det han förstod att — under förtroliga och lärorika samtal — berätta mig en hop intressanta händelser och historier; hvilka ofantligen roade mig, och fängslade min nyfikenhet, — hvarigenom de gjorde ett fortfarande djupt och varaktigt intryck på mig. Så t. ex. erinrar jag mig ännu huru han — änskönt jag då var så liten att jag ännu icke ens kände bokstäfverna — omtalte för mig Konung Gustaf I:s äfventyrliga vistelse i Dalarne; huru han, gömd i halmlasset, på vägen till Marnäs i Svärdsjö, träffades af de Danskes spjut, och huru han i byn Isala tröskade i logan, och uti Utmelands by, i Mora socken, räddade sig för Danskarne i en källare, m. m. Denna berättelse förstod han att afmåla så lifslefvande och hänförande (vid det han på en stol utbredde en karta öfver Sverige, och derå visade för mig hvarest provinsen Dalarne ungefär var belägen); så att jag tänkte för mig sjelf — „den som vore så lycklig att få bese alla dessa namnkunniga och märkvärdiga ställen"! Och säg — hvad hände? Jo, 15 år sednare vandrade jag både genom Österdalarne och Westerdalarne, och beskådade noga alla dessa platser. Likaså då jag vid 14 års ålder ställde mig i spetsen för åtskilliga jemnåriga ynglingar i närmaste granngårdar — utgaf jag, åren 1810 och 1811, en Tidning kallad *Jockas Posten* — väl ej från trycket, men jag skref, ensam, hvarje artikel deri, både på vers och prosa (hvaraf jag ännu äger 2:ne små häften i behåll) utan att då ens kunna ana det jag, par decennier sednare skulle (år 1834) utgifva tvenne tidningar i sjelfva Stockholm, och sedermera (åren 1846—1849) likaledes tvenne här i Helsingfors. Med ett ord — i barnets veka sinne, och lifliga fantasi, spelar ofta en gudafläkt, af hvad som detsamma tillkommer i en framtid. Äfven sedermera, under mina vandringarpå de Svenska och Norrska Finnskogarne, åren 1817 och 1821, intresserade det mig att icke endast taga noga reda på dessa, der befintliga,

Finska slägtnamn, utan äfven på hvilka byar, och gårdar — en hvar af dessa slägter först der bebyggt, och upptagit; äfvensom hvilka de ännu besitta och bebo. Ingen här i landet har dock härvid fästat någon uppmärksamhet, hvarken Styrelsen, Universitetet, Litteratursällskapet, Vetenskapssocieteten, eller Fornminnesföreningen, och detehuru jag erbjudit mig att — utan afseende, å härvid af mig nedlagde mödor, kostnader och besvär, och — endast emot ersättning af tryckningskostnaden — offentligen meddela allmänheten det härvid vunna resultatet. Men hvad som Finnarne ej förstå sig uppå, det inser deremot utländningen, och vet att uppskatta det vetenskapliga värdet deraf. Så t. ex. hafva flere för mig alldeles okända personer, och det från åtskilliga håll, — i detta afseende vändt sig till mig, med önskan om mina manuskripters publicerande. Ibland dem skrifver t. ex. till mig en adjunkt vid namn Martin Arnesen — känd såsom norrsk fornforskare isynnerhet hvad hällristningar och en hop lokala ortbenämningar beträffar (i hvilket afseende honom, för sådant ändamål, enkom af stortinget blifvit beviljadt behörigt resestipendium, och det ej mindre för år 1870 än 1871) — bland annat, i ett bref dateradt Fredrikshald den 17 Maj 1871: *De undskylder, at jeg tager mig den Frihed at skrive til Dem med Förespörgsel angaaende en Del Oplysninger, som jeg ved, De kan skaffe mig — Oplysninger, som jeg antager De med Velvillie opsöger og meddeler, da De i lange Tider har interesseret Dem for dette Emne, og med Kjærlighed har hængt ved det Folk, som her giæller. Det er Finnerne paa Brandvolds og Grue Finskog ..... Det sproglige i Stedsnavne har jeg studeret meget. Hertil kunde De hjelpe mig. Jeg har en bestemt Formening om, at flere Stedsnavne er overförte fra Finland til svensk og norsk Finskog legesom det er vist, at de invandrende Finner hafde eine Navne med, hvilke de endnu som Familie-Navne bæerer .... Det skulde vare interessant at faa optegnet de Familienavne, som endnu existerer paa Skogen, og faa dem ordentlig bestemte efter deres Afstamning ..... Kunde De give mig Anvisning, hvor jeg skulde finde enten paaKart eller i Böger Underretning om dene Navne, gjorde De mig en stor Tjenste ..... Overalt paa Finskoven taler man med Veneration og Taknemmelighed om Dem.* &c. &c. I ett sednare bref, dateradt Fredrikshald den 24:de Juni nyssnämnde år, skrifver han bland annat: *Med Taknemmelighed emodtog jeg Deres Brev af 4 dennes, og med end mere Taknemmelighed för den Artighed De beviste mig ved at sende Deres Böger. Deraf ser jeg, at De har gjennemgaaet odskilligt i Verden, men at De som en sand Videnskabsmand ikke har forsaget, men kiæmper til det Sidste og — vinder. De er den eneste Mand i Verden, som kan klare de Spörgsmaal, jeg omhandlede i mit ferrige Brev. Jeg önskede ingen Ting hellere end at faa paa Tryk udgiven den „Læsning för Finnar" p. 404, n:o 8 nævnte Bog, men selv er jeg inte i Stand til at iværksætte Trykningen. Jeg har skrevet til Daa, Prof. vid Universitetet herom. Ligesaa gierne skulde jeg se n:o 5 og 6 publicerede, men nervus rerum mangler mig som Dem. Saadanne vigtige Ting burde ikke gaa tabt for Videnskaben*, o. s. v. I ett tredje bref, dateradt den 6 Maj 1872, nämner han ytterligare härom, och frågar: *Skulde Her Lektoren ikke kunne publicere Deres Udarbeidelser om Finnerne paa Finskogen i Solör? Jeg imödeser dem med længsel. Det vilde vare et Tab for Historien, om de ikke kan blive tilgiængelige. For min Person er det blot før Navnenes Forklaring om at giöre; men for Historien og dens Ferökare er de endda vigtigere. Jeg er vis paa at de vilde faa Afsætning i de tre nordiske Lande ....*

Äfven af en annan Norrman, vid namn O. Quale, och som säger sig vara Folkskolelärare, hade jag bref angående samma sak, dateradt Kongsvinger og Grue den 23 Augusti 1871, så lydande: *Hr Lektoren C. A. Gottlund! Pekka Karvainen förtæller at han vil skrivetil Dem, og giver han mig Lov at sende nogle Ord med det samme, at og jeg kunde maaske faa den Ære at blive kjendt med Dem. Jeg er og har i flere Aar været Lærer iblandt Finnerne, og altid har jeg hört Dem omtale som den, der har arbeidet for Finnernes virkelige Vel, — ja udelt Agtelse har De vundet her, og derför er det, at flere „Brödre" her have bedt mig skrive til Dem med Bön om at faa hidsendt efter conto skrifter, hvilke De skal have skrevet: „Handlingar, utlysande angaaende de Svenska og Norska Finskogarne". „Forteckning öfver de Finske Slægtnavne". „Förteckning over de Norske Finskoger med Oversigt og Vandringer åren 1821 og 1822 genom Finskogarne". Hvis Skrifterne ere trykte bedes hidsendt nogle Exemplarer, og hvis de endnu haves i Manuskript, skulle vi gjerne besörge dem tryckte, (her er Trykkefrihed). Finnerne her tillige med mig nære sikkert Haab om at faa denne Bön opfyldt. Jeg maa og fremsende en hjertelig Tak for al Deres Godhed mod Finnerne, og omtale, at vi gjerne ville betale Omkostningerne af ovenmældte Skrifters Sendelse, m. m.*

Jag har härmed endast velat antyda, och påpeka, sanningen af hvad jag ofta sagt. Nemligen att min litterära verksamhet är mera känd, och mera hyllad utomlands, än inom eget land. Att Finnarne i Skandinavien älska och högakta mig, är allsicke underligt; och det så mycket mer, som de numera — sakna mig. Engång, då jag icke mera är till, skall folket kanske äfven här i landet (om också icke förr) få ögonen opp; dock — — för sent! Ty de hafva ännu icke uppfattat sanningen af det Finska ordstäfvet —
jok' ei otak soatuansa, se ei soak tarvittaissa.

*

Af finska fornminnen finnes ingenting så vigtigt och betecknande, med afseende å sin ålder, som sjelfva de genuint finska slägtnamnen, sådane de ännu i dag anträffas synnerligen i Savolax Så beskaffade namn förekomma äfven ej blott öfverallt i hela Karelen, der dock redan sammansatta och sentida bildade slägtnamn börja visa sig, som t. ex. *Taivalanti*, *Walkeapeä* m. fl. utan anträffas de äfven i Norra Österbotten, och strövis äfven i Tavastland och andra af landets provinser, der Savolaxare och Karelare antingen fordomdags nedsatt sig, eller i sednare tider dit inflyttat; liksom de än i dag allmänt begagnas å de Svenska och Norrska Finnskogarne. ; hvilket vi härmedelst, med en liten vink, vilja gifva ej blott det Finska Litteratursällskapet, utan äfven det hos oss nyligen stiftade Fornminnessällskapet tillkänna, och det såmycket mer som dessa sällskaper derom (liksom om mycket annat) icke ens tyckes äga någon aning; emedan dessa minnen — enligt hvad vi längre fram bevisligen skola utreda — förskrifva sig från tider som sträcka sig snart sagdt till det oändliga, och hvilka föregå, och ligga utom sjelfva historiens områden. Ty Historien, hurulångt den än må sträcka sig angående menniskoslägtets annaler, är dock — näst sagan och myten — såsom sådan, ett af de yngre barnen inom vetenskapernas områden. Ty långt förr än Historien första gången slog sitt öga opp, hade redan menskligheten på jorden existerat, och det troligen ej blott i flere tusen år, utan hade vårt slägte äfvendessförinnan framskridit i vetenskaplig bildning och kultur; ehuru dessa dess idrotter, i detta afseende, höra till den antehistoriska tiden, och således numera icke finnas någorstädes upptecknade. Så t. ex. då en sådan man som Moses redan kunde framstå åtminstone 1530 år före vår tideräkning, så behöfves i detta afseende icke större bevis på graden af den höga bildning och kultur, så i vetenskap som konst, hvilken menniskoslägtet redan innehade både på och före hans tid — en vigtig omständighet, hvarvid vi här vilja fästa läsarens synnerliga uppmärksamhet. Å andra sidan undgår det troligen ingen, att om än vissa folkslag, och vissa namn, länge fortlefvat i verlden, och sålunda räkna en hög ålder, så finnes det deremot åter andra som för sin tillvaro räkna en ganska kort period; isynnerhet gäller detta, med få undantag, särdeles om dem, hvilka — med afseende å sjelfva namnet — mer eller mindre varit förändring underkastade.

Så t. ex. är ordet och folknamnet *Lapp*, äfven här i norden, icke kändt förr än från och med år 1177, då Saxo Grammaticus, vid det han började skrifva sin Danska Historia, första gången omnämnde detta namn. Ingen torde dock derföre vilja påstå det ej Lapparne redan före den tiden funnos här i landet. De uppträdde nemligen de första tiderna under diverse andra- och främmandeslags namn och benämningar, såsom t. ex. dvergar, troll, Finnar, m. m. Lapparne äro ännu i denna dag icke kände af Norrmännen under något annat namn än Finnar; och för att i detta afseende kunna särskilja dem ifrån oss, benämna de oss „rågfinnar“, d. v. s. Finnar hvilka idka åkerbruk. Likaså är förhållandet med folknamnet *Finne*. Det framträder först i Historien, genom Tacitus, som ännu lefde några och 90 år e. Chr. och som i sin skrift *de situ,moribus, et populis Germaniae* första gången äfven omnämner detta folk; men ingen må derföre tro det ej Finnar funnos till redan långt före hans tid, ehuru kände kanske under något annat namn.

Hvad nu de af oss härvid sednast anförda namn vidkommer, så äro de, enligt hvad enhvar lätt finner — hvarken Lappska eller Finska; utan äro de oss gifna utifrån, af främmande nationer — troligtvis i okunnighet om våra rätta folknamn; i hvilket fall de äro att anses mera såsom binamn, eller ett slags öknamn — dock utan afsigt att dermed beskymfa oss. Hvad deremot vårt genuina finska namn beträffar (nemligen, *Suomi*, *suomalainen*, liksom Lapparnes — *Same*, *sabmelats*) så hafva vi redan för mera än 50 år sedan bevisat att det, i historiskt afseende,

sträcker sig till en vida högre ålder. Jemf. *Försök att förklara Taciti omdömen öfver Finnarne*, sidd. 120, 117, 118. Dock måste äfven det, liksom allt annat, under tidernas lopp, försvinna i ett dunkelt fjerran.

Efter dessa korta föregående reflexioner, skola vi vid fråga om de Savolaxska och Karelska familje- eller slägtnamnen ej blott utveckla nya, och likaså egna och måhända intressanta — åsigter, som i fornforskningsväg högst öfverraskande resultater; angående hvilka — hvad deras ålder beträffar — troligen intet folkslag kan jemföra sig med oss Finnar. Vi hafva redan förut — dels med afseende å sjelfva språkbyggnaden, Jemf. *loc. cit.* p. V—XVI, och *Forskningar i sjelfva grundelementerna af Finska språkets grammatik.* dels ock med afseende å folkets forntida ej mindre historiskt moraliska än verldsfilosofiska ståndpunkt Jemf. l. c. p. XXI, XXII och *Otava* 1 D. p. 13—183. (och hvartill äfven dessutom slutligen

kommer några historiska folkberättelser Jemf. t. ex 1. c. p. 51, m. fl. st. — mer än en gång sökt bevisa att det finska folket, ehuru kändt under något annat namn, icke blott räknar i historiskt afseende — en märkvärdig hög ålder, utan måste fordom äfven hafva innehaft, i intellektuelt afseende, — en högre ståndpunkt, d. v. s. en mera hög grad af bildning. Detta låter visserligen kanske något löjligt, och synes mången kanske nog paradoxt — isynnerhet i Svenskarnes, eller i d. s. k. Svecomanernas öron; men den skrattar bäst, som skrattar sist, och — „ändan krönar verket", som det påstås, eller som Finnarne säga — *lopussa kiitos seisoo*. Emellertid torde historien förete flere än ett exempel på forntida stundom kanske eminenta och intelligenta folkslag, som på sin tid spelat en stor roll ej blott i verldshistorien, utan äfven — i den antehistoriska tiden; men som sedermera småningom bortdomnat, och försjunkit, ja stundom spårlöst försvunnit.

Hvad nu särskildt de Savolaxska slägt- eller familjenamnena vidkommer, så är redan sjelfva detta faktum — att de nemligen äga såbeskaffade ursprungligen gamla, och genuint finska, familjenamn — redan ensamt, förtjent af mycken uppmärksamhet; ty det torde i detta fall finnas få såbeskaffade exempel att framvisa, der inom hela landet icke finnes en enda menniska, som ej är försedd med ett urgammalt, allmänt kändt, och ej mindre under flere generationer, än uti flere sekler — fortlöpande familjenamn. Dessutom äro dessa namn, i flere afseenden, ganska karakteristiska, och det ej mindre till formen än till innehållet. I förra fallet utgöras de, nästan utan undantag, af såkallade nomina diminutiva, d. v. s. medafseende å sitt ursprung — af små smekord, hvilka, under begreppet af „liten", uttrycka tillika ett slags kärleks-och vänskapsförhållande, (man skulle i anledning häraf kunna antaga att de redan tidigt blifvit tilldelta, enhvar, i dess barnaår). De sluta sig derföre vanligtvis alltid med den diminutiva ändelsestafvelsen *nen*, t. ex. *Kiiskinen* (lill-girsen) af *kiiski* (girs), *Kanainen* (lill-tippan) af *kana* (höna), *Laulainen* (lill-sångaren) af *laulan* (jag sjunger) o. s. v. Med ett ord sagdt — hvilket ord som helst (substantiva såväl som adjektiva, verba såväl som partiklar) kunna sålunda i finskan bilda ett slägtnamn, blott det försättes i diminutivus, d. v. s. endast det lyktar sig medelst slutstafvelsen *nen*. Uti några trakter, särdeles i Karelen, gör man likväl den skilnad att manfolkets namn lyktar sig på *nen*, men qvinnornas deremot på *tar*. Så att om sonen, liksom fadren, t. ex. heter *Ikoinen*, heter dottern deremot *Ikotar*; ett ord uppkommet troligen förmedelst en sammangjutning af slägtnamnen med ordet tytär, (dotter). I stället för att säga *Ikoisen tytär*, säger man *Ikotar*. Såsom gift antager qvinnan icke gerna mannens slägtnamn, utan bibehåller vanligtvis sitt eget. D. v. s. sin faders familjenamn. Barnen deremot (gossar såväl som flickor) erhålla fadrens, icke modrens, slägtnamn. Följden häraf blir naturligtvis att det finnes ett oräkneligt antal såbeskaffade finska tillnamn, vida mera än hvad det i Almanackan finnas såkallade förnamn, eller kristningsnamn — ja det kan finnas flere tusental, eller nära nog lika många som det i språket finnes stamord. Hvad särskildt åter betydelsen eller innehållet af dessa slags namn beträffar, så innefatta de enkla naturbegrepp; och äro således icke af tvenne ord, eller af tvenne begrepp sammansatta, såsom t. ex. de Svenska namnen Bergqvist, Lindström, m. fl. Ett eller annat undantag tyckes dock någongång förekomma, troligen såsom en produkt från sednare tider, såsom t. ex. *Ikäheimonen*, och *Lappveteläinen*, m. fl.Redan denna enkla omständighet antyder, enligt vår tanke, — en högre ålder, eller påpekar en tid då konsten ännu icke kommit så långt som i våra dagar. En annan omständighet, som äfven bevisar att dessa namn icke äro gårdagens barn, är den — att de, under tidernas längd, stundom blifvit mer eller mindre,

genom uttalet, förändrade, Så t. ex. behöfves det ej mer än om blott en vokal litet skiftar i färg, t. ex. *Nopoinen* i stället för *Napainen*, eller om en konsonant, för välljudets skull, tillkommer, t. ex. *Wilhuinen* i stället för *Wiluinen*, för att göra ordet främmande. Större förvexlingar här att förtiga. ja stundom till den grad vanställda, att det numera är omöjligt — att uppfatta, eller att gissa sig till — deras ursprungliga betydelse. T. ex. slägtnamnen *Hähme, Tyllynen*, m. fl. Orsaken härtill torde, bland annat, äfven stundom vara den, att sjelfva stam-ordet, hvarpå namnet grundar sig — redan hunnit dö ut, och från språket försvunnit; hvaraf naturligtvis bemärkelsen af det deraf deriverade diminutivum blir obegriplig. Hvad som dock kanske mer än allt annat intygar deras höga anor, är troligen det att de äldsta *Finska myter*, eller mytologiska namn, utmärka — åtminstone till formen, rena Savolaxska familjenamn. T. ex. namnen *Wäinämöinen, Ilmarinen, Joukkahainen, Lemminkäinen,* m. fl. Några såbeskaffade exempel der de mytiska namnen qvadrera med de nutida vanliga, allmänt brukliga, torde man fåfängt söka ibland andra folkslag. Af hvilka några till och med ännu förekomma i bruk bland allmogen T. ex. namnet *Hattarainen*, (ej olikt namnet *Hakkarainen*). en omständighet, hvilken, såsom sådan, är i sanning mycket betecknande; och som sällan torde förekomma bland andra nationer.

För att forska angående de Finska slägtnamnens anciennitet, hafva vi tvenne utvägar, att härvid följa, — antingen att begagna oss af inhemska källor ochtraditioner, eller att från främmande nationers och folkslags urkunder — uppsöka hvad som deruti möjligen, i detta hänseende, kunde förekomma om Finnarne. Detta hafva vi redan för 50 år sedan vidtagit i ett visst annat afseende, nemligen med hänsigt till deras vidskepelser och trollerier, m. m. (jemf. vår *Förklaring öfver Tacitus*).

Hvad först de inhemska källorna vidkommer, så sträcka de sig icke långt, och det så mycket mer som vi icke ens hafva någon egen inhemsk historia att i detta fall anlita, eller åberopa, med undantag af våra mytiska sånger; hvars „åldrar” naturligtvis ingen känner, eller kan bedöma, och som således för oss måste förblifva en hemlighet. Ibland Finska aktstycken är det äldsta, hvilket vi i detta fall kunna åberopa, ifrån Savolax — en afhandling, daterad den 20 Januari 1442 *(ipso die Sanctorum-Martirum Fabiani et Sebastiani)* deruti Jockas församlingsboer — hvilka då utgjorde kapellboar under Stor-Savolax (eller S:t Michels socken) — förbundo sig att aflöna egen prest, m. m. och hvilket dokument befinnes vara undertecknadt, bland andra, af *Peder Utriainen*, Domare — *Ivan Partainen* och *Anders Auvinen*, Landsmän, — jemte 12 socknemän, ibland hvilka nämnas *Paval Andersson, Paval Kiiskinen, Toivonen, Lauris Hyvärinen, Hannus Uskinen* och *Iwan Pitkäinen*. Jemf. *Åbo Tidningar* för 1784, n:o 49. Denna urkund är således mera än 400 år gammal, och eget nog förekomma alla dessa finska slägtnamn ännu fortlefvande inom församlingen, med undantag likväl af slägtnamnet Uskinen, hvilket numera icke der, eller i närmaste socknar, torde förekomma. Vi hafva derföre tvekat om icke med ifrågavarande namn snarare borde förstås slägtnamnet Huuskoinen, helst Tidningens redaktion i en undertecknad not tillägger: „Ett och annat af de här förekommande namn, synes vara felaktigt; hvarutinnan kunnige män ifrån den landsorten torde kunna meddela rättelse". Dock synes det verkligen som i Finland fordom funnits slägtnamnet *Uskinen* (*Uskoinen?*) och hvilket skönjes af socknenamnet *Uskela*, så framt ej detta namn är en slags sammansättning af orden *uusi kylä?* Man ser emedlertid att dessanamn, som voro förenade med förnamnet, eller dopnamnet, den tiden åtminstone utgjorde sjelfva slägternas familjenamn. Hurulänge förhållandet varit sådant — är svårt att veta, eller att här bestämma; dock blef det troligtvis fallet, om ej förr, så då de — vid antagandet af kristendomen, erhöllo ett nytt, och skildt, såkalladt förnamn. Ty att sluta af de forntida, numera i runorna förekommande mytiska namnen — der t. ex. *Wäinämöinen, Ilmarinen* och *Lieköinen*, m. fl. föreges hafva varit bröder, eller säges alla hafva varit *Kaves* eller *Kalevas* söner Kaleva, och hans söner *(Kalevanpojat)* måtte hafva spelat en stor roll, under forntidens mörker, inom den Finska befolkningen här i norden; ty deras storverk omtalas ej blott i de Finska myterna, och i Esternas *Kalevipoeg*, utan äfven Lapparne i Härjedalen veta än i dag mycket att förtälja om *Kalla*, och hans söner (jemf. *Läsning för Finnar*, 1 H. p. 379). Huruvida det Svenska förnamnet *Kalle* (Carolus) härifrån leder sin upprinnelse, lemna vi osagdt. Men annars är *Kalla* ett lappskt ord, som (enligt Öhrlings lexikon) betyder en „hedersgubbe“; och måhända var det på grund häraf som en Jätte i Kemi socken,

ännu i sednare tider bar namnet *Kalli*. — finner man att dessa namn icke, åtminstone den tiden, utgjorde slägtnamn, utan tillkommo dem enhvar, enskildt, såsom ett nomen proprium, eller personale; d. v. s. såsom ett såkalladt eget och enskildt namn. Ty äfven om detta icke varit fallet (d. v. s. om de icke varit bröder) ser man likväl häraf, att det vid den tiden åtminstone, då dessa sånger diktades, måtte hafva öfverensstämt med det allmänna bruket, nemligen att hvart barn hade sitt olika finska namn, efter som det låtit realisera sig i tanken, — ja det var ju absolutnödvändigt, ty på något sätt skulle de väl särskiljas ifrån hvarandra. Och vi finna äfven, vid en djupare forskning, det förhållandet verkligen varit sådant, redan för flere tusen år tillbaka (hvarom längre fram).

Men, som sagdt, med ledning af våra egna inhemska källor — komma vi icke långt på den vägen; hvarföre vi lemna dem denna gång på båten. Så mycket längre, och djupare in i forntiden, skola vi troligen derföre tränga oss — medelst anlitande, och studerande, af främmande folkslags historiska urkunder.

För än vi dock ingå på denna slags närmare undersökning angående de Finska slägtnamnet!, anse vi nödigt att förutskicka några vigtiga, eller, som det oss synes, några nödvändiga anmärkningar. De Savolaxska familjenamnena ändas, eller sluta sig, som sagt, med högst få undantag Ibland såbeskaffade undantag må vi t. ex. här nämna familjenamnen *Hähme, Holakka, Kavia, Kinkas, Kontio, Kuikka, Kurki, Mulli, Mulikka, Porkka, Rimpi, Sorsa,* m. fl. hvilka torde vara inkomna från andra af landets provinser, eller ock uppstält förkortade (abbrevierade) och vanslägtade af klassiska Savolaxska familjenamn; och hvilket isynnerhet torde gälla om alla dem, som sluta sig på en vokal, t. ex, *Kontia*, af *Kontiainen*; *Mulli*, af *Mullinen*, o. s. v. — medelst stafvelsen *nen*, såsom karakteriserande den i dem inneboende diminutiva bemärkelsen, hvilken ingår i ordet. Men i dagligt tal (d. v. s. vid uttalet) händer det dock stundom (isynnerhet då man fjäskar, eller talar mera hastigt) att denna slutändelse i brådskan bortlemnas, eller rättare sagdt förkortas; så t. ex. heter det stundom *Paunoin* i stället för *Paunoinen*, *Hartikkain* i stället för *Hartikkainen*, *Puhakkain* i stället för *Puhakkainen*, o. s. v. Ja det sistnämnda redan sålunda stympade namnet förkortas stundom än ytterligare. Af sådan anledning anträffas t. ex. uti Kontiolax socken, i Karelen,slägtnamnet *Puhakka.* Nu hör det likväl till saken, att lika svårt som Finnarne hafva att riktigt uppfatta, och rätt uttrycka, främmande namn Jemf. *Försök att förklara de Finska stamordens uppkomst*, p. 51. — lika svårt, och ännu vida svårare, synes till ex. Svenskarne (äfvensom andra utländningar) hafva haft att — enligt ljudlagarne, och enligt hörsel- och talorganerna — riktigt kunna uppfatta, och återgifva, de finska familjenamnen; och om det ändtligen någongång lyckas, så är det blott under deras abrupta form; ty vanligtvis rådbråkas de, och vantydas — oftast till den grad, att det är platt omöjligt att ens kunna gissa sig till deras rätta beskaffenhet. Man finner derföre t. ex. att Svenskarne, i synnerhet uti fordna tider, helt och hållet afstodo ifrån försöket att kunna utsäga dem; hvarföre de ock vanligtvis utlemnade dem helt och hållet, i det de endast begagnade sig af såkallade folkslagsnamn (nomina gentila) eller tilldelte de Finnarne nya, och svenska benämningar — någongång kanske lånade, och formerade af de finska Så t. ex. har det Finska familjenamnet *Tuppurainen*, hvilket förekommer på Glava Finnskogarne i Wermland, blifvit öfverallt på svenska uppfattadt, och återgifvet, med benämningen „Tupp“, och likaså har slägtnamnet *Purkainen*, af Fernow, blifvit försvenskadt med „Burk“, och *Kokkoinen*, med — „Kocken“, o. s. v. — möjligtvis äfven någongång — på svenska verterade och öfversatta. Af de forntida Finnar tillagde namn, som förekomma i gamla Svenska folksagor, och hvilka, såsom sådane, vanligtvis äfven ingått vid början af den svenska Historien, finner man att nästan alla Finnarne sålunda tillegnade namn äro, till sitt ursprung, rent svenska, såsom t. ex. *Fornjother. Snö* den gamle, och hans dotter *Drifva*, *Froste* m. fl. Men detta hindrar icke att de möjligen derjemte kunna vara en öfversättning af motsvarande finska benämningar; så t. ex. kan namnet *„Snö*“ vara en version af det Finska namnet *Lumiainen.* Att ett såbeskaffadt finskt slägtnamn fordomdags funnits i Sverige är åtminstone ganska säkert. Ty då jag den 30 Juni 1817, genom ett schakt, nedsteg i Sala silfvergrufva — visades mig der en i sjelfva grufvan insprängd stor såkallad „ort“ (utsprängd trakt) som än i dag kallas „Lumiainens ort“. Sala grufva (hvars namns etymologiska ursprung redan de Finska orden *sala*, och *salo*, nog tydligt antyda) liksom Fahlu grufva, och flere andra gamla svenska grufvor, uppgifvas, enligt folktraditionen, hafva blifvit först af Finnar upptäckta; och troligen har en

Finne, benämnd Lumiainen, äfven om än han icke varit sjelfva grufvans upptäckare, likväl dermed haft mycket att beställa, efter man — honom till heder, och såsom en tacksam minnesgärd — benämnt i grufvan en hel ort med hans namn. Så t. ex. kunde den äfven af Sturleson omtalta Finska Fursten „*Froste*“ ursprungligen (på vårt språk) hafva hetat *Hallainen*, *Pakkainen*, *Kylmäinen*, *Wiluinen*, *Härmäinen*, *Huuhtinen*, eller något dylikt, motsvarande ungefär det honom gifna svenska namnet. Hans dotter *Skialf*, sedermera gift med konung Agne (den hon om lifvet bragte) skulle sålunda komma att heta *Puistelotar*, *Wärisätär*, *Wapisetar Tutisetar*. Och prinsessan *Drifvas* rätta, och finska, namn skulle sålunda kunna vara *Kinotar*, *Hankitar*, *Nietotar*, eller något sådant.En annan vida vigtigare, och ej mindre i historiskt än i etnografiskt afseende upplysande anmärkning, angående de Savolaxska familjenamnen, är den omständigheten att om t. ex. en Savolaxare nedsätter sig någonstädes i en ödemark, eller der upptager ett såkalladt nybyge (han må nu föröfrigt heta hvad som helst) så får alltid sjelfva stället, d. v. s. bostaden sitt namn efter honom, eller efter åbon (hvilket också är ganska naturligt). Har stället deremot redan förut ett visst bestämdt geografiskt eller topografiskt namn, så bibehåller det visserligen det oförändradt, då endast boningsplatsen får åboens. Med anledning häraf måste vi i allmänhet anmärka såsom någonting eget och karakteristikt, tillkommande det finska folket, att det med egna och finska namn — noga utmärker alla möjliga äfven mindre ställen, platser och lokaler; och hvilket antyder en nog mycket spridd- eller specificerad lokalkännedom20

— så mycket mer anmärkningsvärd, som jag icke märkt någon sådan ibland den svenska allmogen. Så t. ex. om nu den första åbon heter Oinonen, blir hans hemvist, eller gård, af de andra finnarne, d. v. s. af hans grannar och naboboar, alltid kallad Oinola (d. v. s. „Oinonens gård") ett ord troligen ursprungligen uppkommit genom en sammansättning eller, rättare sagdt, genom en sammanstöpning af familjens namn med ordet talo (gård) och utgör sålunda en förkortning af orden Oinosen talo: På samma sätt t. ex. erhåller stället, der en Räisäinen först nedsatt sig, efter honom, namnet Räisälä. *) Men ej nog dermed! Om nu den första åboen t. ex. dör, eller säljer sin lägenhet åt en annnan, och sjelf flyttar bort, d. v. s. om en, eller ock flere främmande slägter sålunda blir ägare deraf — bibehåller likväl stället alltid, oförändradt, sitt ursprungliga namn, till ett tacksamt minne af den som från en vildmark allraförst upprödjade, bebyggde, och uppodlade stället. 21) Detta är i det hela någonting gan-

*) 1 andra landsorter (t. ex. i Tavastland) får boningsplatsen (d. v. s. gården, eller hemmannet; men icke byn) sitt namn äfven efter förnamnet, med tillägg af lokaländelsen la, t. ex. Mikkola. Mattila, Ollila, o. s. v. hvarmed här menas — Mikon talo, Malin talo och Ollin talo.

21) Ett annat, och ett rakt motsatt, förhållande — äger rum i åtskilliga andra finska landsorter, i så måtto att stället får namn ej af sin framfarna ägare, utan af sin nulefvande husbonde (?) t. ex. heter han Hindrik, får gården heta Heikkilä, och heter han t. ex. Lars, får den heta Lassila eller Laurila, o. s. v. lian finner snart hvilken oreda deraf måste uppstå med afseende å de enskildta gårdarnes namn, hvilket sålunda, under olika tider, kan variera nära nog till oändlighet (?) 1 andra landsorter äger åter ett annat, och ett ännu vida sämre förhållande rum; i thy att der hafva visserligen de skilda hemmanena, eller gårdarne, ett beständigt och stadigvarande namn; hvaremot befolkningen deremot, i brist och i saknad af egna familjenamn, antager sig, såsom sådant, namnet af den gård21

ska vacket, och ej blott nationen hedrande och värdigt, utan äfven i historiskt afseende — mycket upplysande. Och ej dermed nog! Om t. ex. af det lilla torpet, eller nybygget, medelst nedlagdt arbete, och verkställda uppodligar, småningom — och med tiden — uppstår en gård, eller ett hemman, får äfven hemmanet samma namn som torpet; och om af hemmanet — genom hem-mansklyfningar, sedermera småningom uppstår flere hemman, eller en hel by — erhåller äfven byn samma namn. Och om nu af byn slutligen bildas en församling, eller socken, derigenom att en kyrka uppföres antingen i byn eller dess närmaste granskap, eller ock

man äger och bebor. Man kan lätt gissa hvilket trassel, och hvilken oreda deraf måste uppstå. Delta bruk, som tyckes vara mera allmänt i en del af Tavastland, Abolän och Österbotten, medför alt en och samma person kan småningom, och under olika tider, erhålla 10 olika tillnamn, såvida han nemligen botl på, och varit ägare af, 10 olika ställen (— tag sedan reda på honom om du kan?) samt derigenom kommit alt, åtminstone till namnet, liksom beslagtas med 10 andra, och främmande familjer, med hvilka han föröfrigt har ingenting gemensamt. 1

Nyland åter, der bruket är, liksom i Sverige och Ryssland, att i ställei för ett såkalladt slägtnamn — åberopa, och begagna, fadrens dopnamn, blir följden åter den, att redan farfadren och sonsonen tyckas vara skilda till slägten, emedan dem emellan icke finnes någonting gemensamt, som kunde förena dem; hvaremot oskyldige personer, genom erhållande af samma namn, tyckas liksom blifva med hvarandra närmare beslägtade; och hvarmedelst, om ej all möjlighet är betagen — likväl stor svårighet måste uppstå, att troget kunna följa slägtleder, och genealogier. Savolaxarens slägtnamn deremot blir alltid oförändradt, han må hafva till Far — Pehr, eller Påhl; ban må bo — i Abo, eller i Torneå. Och likväl hörde jag i min ungdom omtalas det någon på högvederbörlig ort framkommit med det kloka förslaget att alla dessa gamla Finska slägtnamn borde afhysas, och i stället införas de paternelu; ett förslag lika klokt, och välbetänkt, som månget annat, t. ex. som det (hvilket påstås en gång hafva blifvit den Svenska regeringen proponeradt) alt omintetgöra det finska språket.22

om deraf med tiden uppstår en stad, eller köping, så får staden, såväl som församlingen, dekorera sig med samma d. v. s. med den första åboens slägtnamn. 22) Sålunda kan man i synnerhet i Savolax, men också på många andra ställen i Finland, redan af de lokala ortnamnen, — och utan att rådfråga andra, eller utan att behöfva anlita, eller eftersöka, några historiska och statiska källor, efterrättelser och upplysningar — genast erfara namnet åtminstone på den, som först upprödjat, anlagt och bebyggt stället. — En vigtig omständighet, som vi framdeles närmare torde få återhemta. Med en såbeskaffad ledtråd skulle hvarje fornforskare kunna hafva ett stort och vidlyftigt fält för sin verksamhet, vid att experimentera och undersöka, med anledning af de såkallade folkvandringarne, äfvensom med hänsyn till d. 8. k. landeröfringarne, om icke (hvad Finnarne t. ex. angår) — till följd af hvad som tillförene blifvit nämndt — såväl Svenskarne, å sin sida, som Ryssarne, å sin, gjort allt hvad de möjligen kunnat, för att utplåna de Finska benämnin-

Bland såbeskaffade socknar och kapeller i Finland, hvilka fått sitt namn af tillnamnet, eller (då det saknats) af förnamnet, eller af binamnet — tyckas vara t. ex. Anjala, Asikkala, Askola, Bertlula, Birkkala, Brunkala, Bräkylä, Franlsila, Gestilä, Hattula, Hartola, Hiitola, Hollola, Humppila, Ilmola, Jaala, Janakkala, Jomala, Kalvola, Karjala, Karstula, Karttula, Kaukola, Kiikala, Kittilä, Kulsiala, Laihela, Laittiala, Lempälä, Minkilä, Munsala, Mäntsälä, Hakkila, Nastola, Orimattila, Paavola, Parikkala, Pesula, Piippola, Pulkkila, Pukkila, Pusula, Puumala, Porkkala, Ruskiala, Räisälä, Sakkola, Sastmola, Sippola, Sortavala, Tammela, Ténala, Tennilä, Tervola, Turtola, Untamala, Urdiala, Uskela, Walkeala, Wampula, Wiljakkala, Wintala, — alt sluta af dessa, synes det som den Savolaxska eller Karelska befolkningen fordom varit om ej mera utbredd, så likväl mera kringströdd i landet. AT finska städer, hvilka leda sitt namn från sammaslags ursprung, äro t. ex. Heinola, och Kokkola, m. fl.23

garne, medelst att ersätta dem med nya, ocli andra, antingen med svenska eller ryska namn. 23) Eget nog, tyckas namnen på vattendragen — stora sjöar, och strömmar — längst hafva bibehållit spåren af sitt finska ursprung, så t. ex. (i Sverige) sjöarne Mälaren, Vettern, Vennern, Kymmen, m. fl. (i Ryssland) Karna, Kemm, Volga, m. fl. antyda liksom floderna Kemi, Kymi, och Kuumo i Finland — mer än tydligt språket hvarifrån dessa namn förskrifva sig. Annars är det anmärkningsvärdt, att liksom många af de forntida, sagolika, folknamnen — vid en stigande upplysning — dragit sig med tiden allt mera undan, och högre upp emot norden, så synes detsamma äfven hafva varit fallet med åtskilliga af de gamla Flodnamnen. Så t. ex. kommer man från Don (de gamles Tanais) som faller ut i Maeotiska sjön — till Donau (Danubius) som faller ut i Svartahafvet. Derifrån kommer man vidare till Dyna, som vid Riga utfaller i Östersjön, och så — till Dvina, som utmynnar i Hvitahafvet, och slutligen — till Tana elf, som utgjuter sitt vatten

Vi hafva så myckel mindre skäl all häröfver förundra oss — än mindre alt beklaga oss — som vi sjelfve förfarit alldeles på samma sått. Hafva vi icke (såväl Herremän som bönder) bortkastat våra fordna, och vackra, genuint finska familjenamn, och utbytt dem emot andra, ofta rätt fula, svenska eller ryska? Såsom en parodi öfver denna vår dårskap, och för att karikera detta vårt beteende, införde jag i 2:dra Häftet af mina »Runoilemisia", under n.-o 19 en satirisk öfversåttning af Fredmans Sång n:o 1, deri jag på ett ironiskt och satiriskt sätt, afslöjade dettaslags beteende. 1 sednare åren har ett motsatt, men derföre ett icke mindre löjligt förhållande ägt rum, i det åtskilliga personer, bland Herremannaklassen — bortlagt sina rätta svenska, och antagit sig nya, finska, namn. Något som

en man med förstånd, enligt den finska bondens mening — likväl aldrig borde göra. Ty säger han:

Ei nimi miestä pahennak, eWei mies nimensäk,24

i Ishafvet. Namnen tyckas alla vara nära beslägtade med hvarandra, eller utgöra ursprungligen ett och samma ord, ehuru olika uttaladt. 24)

Om vi nu, efter att hafva förutsändt dessa anmärkningar — börja med de Skadinaviska historie-tecknarne, så finna vi att Isländaren Sturleson, som af alla torde vara den äldsta (född 1179) väl på många ställen talar om Finnar, såväl om män som qvinnor, dem han alla betecknar såsom beryktade för sin trollkonst, och dem han alla äfven tillägger om ej alltid skandinaviska, så åtminstone svenska namn. Blott en enda gång undgick det honom, olyckligtvis; och sålunda kom det genuint finska familjenamnet händelsevis att skymta fram, och blifva synligt. Det var då han beskref trollkarlen Evind Kelda (dräpt år 998). Samma öde träffade äfven dennes far, Ragnvald Rät-tilben, (också en arg trollkarl). Denna Kelda var annars, på fäderne, en sonson till Norrska Konungen Harald Hårfager, och på möderne till dennes gemål, den beryktade finnen Swases dotter, den sköna Snöfrid; vid hvars död, det heter att kungen dref sina fyra med henne afiade söner, jemte Finnarne, ifrån sig. Redan af detta drag märker man att hennes barnabarn sympatiserade med mormodrens slägtingar, eller med Finnarne, och hyllade deras plägseder och åsigter. Detta skönjes ännu mera af denne Evind Keidas uppförande. Namnet utvisar redan att han, såsom litet barn, troligen blifvit kristnad (och i dopet blifvit kallad Evind) men hela hans lefverne utvisar sedermera att han, såsom större, icke blott bibehöll sitt, troligen

M) Huruvida del svenska ordet dyning, eller det till sin bemärkelse motsatta linska ordet tyyni, härmed står i någonslags beröring, eller derifrån leder sin upprinnelse — vilja vi nu icke här afgöra.på möderne ärfda, finska slägtnamn *Kelda*, eller *Kelta* (en förkortning af namnet *Keltainen*) och hvilket således varit finnen Svases rätta och finska familjenamn, utan bevisade han, genom hela sitt uppförande föröfrigt, det han till kropp och själ, som man säger, eller till öfverdrift var hängifven de finska trollkonsterna. Ty Sturleson säger om honom, att då Kelda undergick torturen, för det han icke lät döpa sig, Man ser häraf att det var ifråga således om alt döpa honom andra gången. Till upplysning häraf förtjenar nämnas, att bruket äfven hos hedningarne var (enligt Sturleson) att medelst öfverskjutande af vatten döpas, hvarvid något namn erhölls. Detta skedde icke blott engång i lifstiden, utan stundom Here gånger, t. ex. efter någon öfvergången stor sjukdom (i hvilket fall man således imiterade Judarne). Och liksom de kristne nitälskade att omdöpa hedningar, så bemödade sig ock desse att (då det lät sig göra) omdöpa de kristne. Det är således troligt att om namnet *Kelta* icke ursprungligen var ett slägtnamn — att det blifvit, vid ett såbeskaffadt dop, möjligen gifvit Evind, såsom ett personelt namn. Hvad som emellertid är säkert, är att det Finska slägtnamnet *Kelta* ännu på 1600 talet fortfor ej blott att existera, utan hvad mera är — att florera på de Norrska och Wermländska Finnskogarne. Det hos oss ännu existerande herremanna-familjenamnet *Keldan* torde måhända härmed stå i någotslags sammanhang. bekände han i sin dödsstund: *„jag kan ingen döpelse få, ty jag är en ande, uti menniskolekamen, qvicknader igenom Finnarnes trollkonster; ty de som kallade sig min fader och moder, fingo inga barn tillsammans — och dermed dog Evind, och hade han varit den argaste Trollkarl i norden.“* Jemf. *Förkl. öfver Tacitus*, sid. 48. Blifva vi i tillfälle att (såsom vi önska) från trycket utgifva en »Förteckning öfver dessa i Sverige och Norrige varande Finska familjer, med olika slägtnamn" — komma \i troligen äfven att mera tala om denna *Kelta*-slägt..

Hos en annan forntida Norrsk författare, benämnd Peder Clausson, läser man, ibland annat (enligt en

i5) «)26

öfversättning från samma Sturleson) om Konung Erik Blodyxa, att då han kom till finnmarken „funde hands mend en deilig jomfru paa en öe udi en findgam (finnkoja); hun kallede sig *Gunnild* for dennem, 27) oc sagde — min Fader boer paa Halogaland oc heder *Ozor Huide*; hand sende mig til *Motle* Finnekonning att lære Finnekonst,“ m. m. Enligt denna urkund fanns det således i Finnmarken en konung, som hette *Motle*. Att detta namn hvarken är svenskt, eller Finskt — inser hvar. Detta hindrar dock icke att det (liksom månget annat) kan vara ett rådbråkadt Finskt namn. Vi hafva redan för närmare 50 år sedan äfven sökt deschiffrera det, och dervid

hemställt om det ej möjligen skall betyda *Muttilainen* (förkortadt *Muttilain*) ett finskt familjenamn, som anträffas i Jockas socken, m. fl. st. 28) Äfven omtalas en annan finsk Konung,

__________ 27) Med denna *Gunhild*, som var en Furstedotter från Halogaland (det nuvarande Hadeland) gifte sig sedermera konung Erik Blodyxa (omkring år 920?), och bevisade hon nog, det hon icke så illa varit sänd i lära — enär hon, på grund af sina handlingar, rubricerades såsom en „arg trollkona". Hvad åter detta fordna Halogaland beträffar, så stod det tiden ofta i nära beröring med Finnmarken; i anledning hvaraf vi supponera att der måtte hafva förefunnits flere Finska elementer — ja måhända var en del af befolkningen Finnar (ty sådane funnos den tiden spridda nästan öfverallt i landet). I hvilket fall äfven *Huide* sjelf kunnat tillhöra det Finska familjenamnet *Huittinen*. Åtminstone förefaller det oss högst osannolikt, ja otänkbart, att en Norrsk eller en Svensk konungafamilj skulle sända sin unga dotter upp till Finnmarken, till en främmande folkstam — endast för att lära sig trolla (med mindre hon icke nemligen var nära i skyldskap med *Motle*, sjelfva konungen derstädes.

28) Jemt. *Förkl. öfver Tacitus*, sid. 52. Messenius, som uppger det Motle lefvat omkring 818, och biträdt Biarmarne i kriget emot Danska konungen Ragnar, rådbråkar hans namn på latin till *Matullus*, (hvilket bevisar huru främmande namn behandlas). Häromvid namn *Faravid* (kanske *Vaarainen?*). Och likaså månne icke den famösa trollkonan *Hulds* namn innebär en antydning af det finska ordet *hullu* (galen, förryckt). Och om *Gylfe* varit en Finsk Konung — månne icke möjligen hans rätta, och finska, namn kunnat vara *Kylvöinen?* Dessutom omtalas i Svenska Historien en forntida Konung i Finland benämnd *Sumle* (jemf. Schönström sid. 17). Såsom finne var hans rätta namn troligtvis *Suomalainen*, ett allmänt finskt familjenamn än i denna dag. Mången skall kanske le åt dessa jemte andra af våra i hastigheten här framställda ordförklaringar; men — var så god och gif oss några andra, bättre, och vi skola med tacksamhet emottaga dem. Annars är det nog karakteristiskt att man sökt beteckna finska personager med sådane namn som *Snö*, *Frost*, *Drifva*, *Snöfrid*, *Skjalf*, m. fl. Vi medge visserligen att alla dessa traditioner, liksom mycket och mångt annat — hör till sagornas verld. Men sagan, såsom saga, ingår ofta i Historien; och den motsäger åtminstone icke, utan tvärtom öfverensstämmer med den allmänna folktron, som bildar opinionen; hvilken, såsom sådan, rättar sig efter förhandenvarande förhållanden.

Vid det vi nu här sysselsatt oss med att antyda de finska namn, hvilka ingått i den svenska forntida historien, böra vi kanske, i sammanhang härmed — icke förgäta sjelfva det gamla svenska gudanamnet Thor, hvilket tyckes innebära, och vittna, om sin ursprungliga finska upprinnelse. Enligt hvad vi redan för mer än 20 år sedan upplyst (i skriften „Jumalasta" &c. sid. 16 ff.) heter Gud på flere af de i Ryssland boende finnbeslägtade folkens språk *Tora*; t. ex. på28

Tshuvaschiska, *Tôrom*, *Toróm*, *Tarom* och *Tarm*, på Voguliska och på Ostiakiska *Tórom*, *Torm* (se „Jumalasta &c. s. 17) och likaså kallades (enligt Schönström) Gud till *Thor*, af de fordna Partherna i Buchariet. Äfven benämnde de fordna hedniska Esterna sin högsta Gud *Thara*, eller *Tara*. I finskan förekommer visserligen också ordet *tora*, men det har här öfvergått till en helt annan betydelse, betecknande t. ex. Guds vrede. Så t. ex. då åskan går heter det på finska *ukko toruu* (efter orden: „gubben bannar eller grälar," d. v. s. mulrar, eller bullrar). I anledning häraf hafva vi redan förut engång hemställt huruvida icke Svenskarnes såväl „*Auka-Thor*" som, „*Åke-Thor*" endast är en omskrifning, eller imitation, af Finnarnes *Ukko toruu*, och det såmycket mer som ingenstädes omtalas det Thor brukat åka; liksom deras „*Asa Thor*," eller *Åsa Thor*, torde af samma skäl härleda sig från Finnarnes talesätt, då de i enahanda betydelse säga — *Isä toruu*. (Jemf. „Finska stamordens uppkomst" sid. 27.) Ty att Thor äfven på Svenska ursprungligen måtte hafva afsett åskan, finner man deraf att t. ex. åskan äfven på svenska kallas *thordön*, och att d. s. k. *Thorviggarne* tros, med blixten, hafva nedfallit från himmelen, då åskan går. Äfven på Feniciskan heter åskan *Thorum*; och *Thor*, *Thur* eller *Thurra* på Assyriska betyder ungefär detsamma, d. v. s. den „allsmäktige." På Lappska heter åskan likaså *Turat*; till och med i Grönländskan återfinner man ännu denna primitiva bemärkelse i ordet *Tornak*.

Med anledning häraf, kunde ju någon ställa till oss den frågan: *Nå huru hafva då vi Finnar, sjelfve, begått oss, med afseende å dessa våra uråldriga — från fordna tider redan förvärfvade — slägtnamn?* Jo först i början, eller i de äldsta tiderna, begagnades de ofta nog — äfven oförändrade, inom Herremannaklassen;29

ty, tänkte man — ei nimi miestä pahennak, ell'ei mies nimensäk. Men småningom, och allt efter det som det Finska språket (och dermed äfven sjelfta det Finska folket) föraktades, i jemförelse med det Svenska — ansågos, och betraktades, äfven de gamla ursprungligen Finska Slägtnamnen med samma förakt, hvarmed man betraktade såväl folket som språket. Följden häraf blef att enhvar, som möjligen dertill aldrig så litet blef i tillfälle — d. v. s. hvarje husjungfru, betjent, och sockne-handtverkare, m. fi. (Äfven som hvar och en som lärt sig litet svenska) — skyndade sig att, så fort som möjligt — aflägga, eller att utbyta sitt Finska familjenamn — emot ett annat svenskt, om än aldrig så befängdt, och miserabelt; hvarme-delst man, från den simpla bondehopen, eller från gemeneman — redan trodde sig hafva svingat sig upp till ståndspersonsklassen. Derföre när t. ex. en finn-gosse inskrefs i skolan — blef Lärarens första omsorg att rödja undan hans finska namn, och gifva honom ett annat Svenskt — hvilket som helst, på det det förra icke måtte stå honom i vägen, vid hans framtida befordran å dess såkallade rtjenstebana". Ofta ansåg man sig likväl härvid hafva uppfyllt allan rättfärdighet — eller mången som åtminstone ville förvara ett minne af det gamla, trodde sig i så måtto hafva gjort nog — om han helst gaf det Finska namnet — en svensk ändelseform. Detta kunde naturligtvis ske på flerfaldigt sätt, hvarvid man hade afseende än på gården, byn eller socknen, hvarifrån den arma syndaren förskref sig, än ock på det gamla familjenamnet, som sålunda nu skulle rentvättas från sina synder. *)

*) Sålunda kan man af det nybakade Svenska namnet gissa sig till det urgamla Finska. T. ex. af de Finska namnen Koskinen,30

Andra namn finge deremot slutändeisen „e?er", t. ex. Akiander (af Akkain en) —Kiljander (af Kiljui n en) — Tiander (af Tiainen) — Ticcander (af Tikkainen) — Polviander (af Polviainen), — slägt-namnen Mullander och Mullovius (af Mulli). Några namn afse härvid (i brist på ett visst slägtnamn) sjelfva födelse orten. Så t. ex. utmärka hvardera släglnam-nen Hattulander och Hattulanius, att de ursprungligen hvardera äro hemma från Hattula socken — af samma skäl förskrifva sig slägterna Corpolander, Korpaeus, och Korpenius (från Korpo socken) — Laihiander och Laihelius (från Laihela). Sålunda utbyttes nu det Finska namnet II v o in e n (emot det svenska llvan) och Poajainen (emot Pajan och Pajanæus). Ty alla som bara önskade att, med tiden, få sig en prestkrage, voro isynnerhet angelägna att få sig ett namn som slutades med den latinska ändelsen „us"; och hvilket, såsom sådant, åtminstone bevisade att persona quaes-tionis hade insupit litet latin. På sådant sätt uppstodo nu t. ex. namnen Pardanus (af Partainen) — Korhonius (af K o r h o i n e n) — Pesonius (af P e s o i n e n) — Peuronius (af Pe ur ai n e n) — Eaicchæus (af Ra-hikkainen) — Hulkovius (af Hulkoinen) — Tar-vonius (af Tarvainen) — Pavolænius (af Poavilai-nen) — Woivalin och Woivalenius, hvardera (af "VVoi-valainen) o. s. v. Andra af dessa slags namn hafva en topografisk anledning till sitt ursprung, t. ex. Eli-mæus (från Elimä) Europæus (ifrån Eyräpeä) — Eaumannus (ifrån Raumo) och Merijärvius (från Merijärvi) m. fl. Af samma anledning finna vi deremot en

Häkkineh, och Huhtinen, uppstodo nu de Svenska Koskmari, Häckman och Huchtman. På samma sätt t. ex. af de Finska namnen Häyrinen, Waltoinen, Hyttinen och Montoinen förskrifva sig nu de Svenska namnen Häyrén, Wuldén, Hylteen, och Mondén.31

hop andra namn (vanligen prestnamn, eller de „lärdesu) som sluta sig på en annan latinsk ändelseform neml. på vensis;u t. ex. Tavastensis, (från Tavastland) — Lemoensis (från Lemo Socken) — Säkylensis (från Säkylä S:n) — Tenalensis (från Ténala S:n)— Wesi-laxensis (från Wesilax S:n) m. fl. Såbeskaffade namn får man numera icke ens höra. De namn som likväl kanske mest, och bäst, bibehållit karakteren af sin finska urtyp, äro sådane som ända sig på slutstafvel-sen „lin,u t. ex. Järvelin (af Järveläinen) — Jokelin (af Jokelainen) — Hongelin (af Honkainen) — Mustelin (af Mustoinen) — Mäkiin (af Mäkeläinen) — Avelin (af Auvinen) Salmelin (af Salmelainen) och slutligen Kangaslin (från Kangasala Socken) m. fl. Icke nöjde härmed hafva några modellerat sina namn efter fransk snitt, t. ex. Wendl (af "Weä-näinen) — Mohell (af Mouhilainen?) eller — markerat det

blott med skrifsättet, t. ex. Tarkou, Turkou. Andra åter hafva imiterat de Italienska namnen, t. ex. Igoni (af Ikoinen) och — Maconi (af Makkoinen). Icke nöjde härmed, hafva någre gått än längre i sin ifver att omskapa sina medfödda, inhemska, eller finska namn — till främmande, utländska, i det de öfversatt betydelsen af dem på andra, och utländska språk. Sålunda bildade man af slägtnamnet Svan (på finska Joutsen) slägtnamnet Cyg7iæus, och af tillnamnet Räf (på finska Kettuinen, och på Grekiska alänyt) uppstod familjenamnet Alopæus — liksom afHärköinen, Herke-pæus — under det en annan gren af samma stam ansåg sig lycklig att få heta Kettunius.

Vid såbeskaffade omständigheter må derföre ingen förundra sig om bland den mängd finska familjer, hvilka blifvit nobiliserade, och introducerade på Riddarhuset, man icke finner någon som oförändradt bibe-32

hållit sitt ursprungligen finska familjenamn, ty någon bokstaf deraf skulle antingen uteslutas eller förändras, om det skulle vara väl. Så t. ex. då en Karpalainen blef år 1407 af Konung Erik XIII upphöjd till Adliga ståndet — skref han sig Karpeloin, och då namnet sedermera år 1625 blef introduceradt under N:o 38, skrefs det Carpelan, under hvilken form det ytterligare, 1790 (under N:o 310) upphöjdes till Friherrliga ståndet. Äfven den under N:o 16 introducerta Friherrliga slägten Kurck, hvars förfäder på 1370 talet skrefvo sig Korke, förskrifver sig troligtvis från det finska bondenamnet Kurki, som på sin tid tyckes hafva spelat en roll i Finska historien (jemf. våra „historiska notiser om Familjen Kurck"). Och om vi icke misstaga oss (såvida vi nemligen förmoda att den år 1771 under K:o 1903 i Sverige baroniserade familjen von Rayalin ursprungligen är af samma stam som de finska prest-slägterna Rajalin och Rajalinus) så härstamma de samt och synnerligen af den finska bondeslägten Raja-lainen.

Huru förhållandet är med de finska familjenam-nena inom Ryssland — känna vi allsicke; men förmoda att förhållandet ungefär måste vara detsamma, åtminstone hafva vi ryktesvis hört berättas att Finlands f. d. Generalguvernör Friherre Rokassowsky ursprungligen skall härstamma af en finsk bonde benämnd Rokkain en; och att likaså Grefve Kleinmichel, i fjerde led, har en finsk bonde till stamfar. Detsamma är förhållandet ej mindre med den Grefliga och Furstliga Menschikoffska än med den Suworoffska familjens upprinnelse. Hvad som åtminstone är säkert, är att vi — kände under namn af Finnar — blifvit af andra nationer, och i synnerhet af Svenskar, och Ryssar, ofta mer eller mindre föraktade; troligen af orsak att viicke spelat någon större politisk roll i verldshistorien; men deremot tyckes det som våra ättefäder (?) kände under namn af Troll, Thussar, ock Jättar hafva den tiden stått i ett högt anseende, efter de alltjemt, genom äktenskap, och slägtskap, voro befryndade ej blott med de Skandinaviska Konungarne, och Regenterna, utan äfven — med sjelfva Gudarne. (Jemf. *Förkl. öfver Tacitus,* sid. XXVII, not. 18).

Sedan vi nu (med afseende å de finska namnen), i görligaste måtto, och i största korthet, genomgått de äldsta af Skandinaviens urkunder, och såsom ett resultat deraf funnit att åtminstone ett sådant finskt familjenamn funnits i Norrige, analogt med de Savolaxska, och det redan för nära ett tusen år sedan, såvida det blifvit åberopadt redan nära på 990 talet — utan att nu här tala om de möjligen förvrängda, rådbråkade, korrumperade, eller om de på Svenska öfversatta och verterade; och att detta namn då åtminstone tycktes hafva tillhört slägten, d. v. s. varit ett såkalladt slägtnamn Oss veterligen förefanns, inom de andra Nordiska rikena, den tiden ännu icke någon tillstymmelse till några slägtnamn. Ty de genealogier, som af sentida Historieskrifvare, vid konungalängderna t. ex. blifvit upprättade, hafva äfven af dem (för bättre reda skull) blifvit — flere hundra år sednare, med slägtnamn begåfvade, sådane som t. ex. den Fornjolherska, den Ynglingska, den Iwarska slägtleden, m. f. — skola vi nu vända oss till vår andra granne, och se hvad de ryska eller slaviska klosterkrönikorna, och menniskohäfderna, hafva i detta fall att förtälja. Men vi måste härvid till vår egen blygd — skam till sägandes — tillstå, det vi i vetenskapligt afseende — ej utan att vidkännas en stor förlust — befinna oss här (med afseende å språket) på en slags *terra igcognita*. Dock att sluta af de Ryska legender, och

klosterannaler, hvilka Akiander meddelat oss i svensk öfversättning — synes det vara föga hopp om att på denna väg vinna någon upplysning i förevarande fråga. Dock skola vi icke häraf låta afskräcka oss. Det finnes, eller har åtminstone fordom funnits, Finnar — annorstädes, än inom våra landamären, och i Skandinavien. Nå låt oss då uppsöka dem! — Kanske kunna de bringa oss ljus i saken.

Tacitus är den första, och efter honom Claudius Ptolomaeus (som lefde 130 år e. Chr.) den andra, som bestämdt uppger det Finnar (således redan långt före frälsarens tid) såsom bosatte i det nuvarande Preussen — utsträckte sitt område ända till stränderna af Weixeln. Obs. att en betydlig provins i Preussen än i dag heter Samland, liksom den största provinsen i Lillhauen heter Samogilien, m. m. (jemf. Förkl. ö. Tacit. p. 116, ff.)

Nå hvad skall man här tala om Tacitus, säger läsaren (liksom många andra kanske) eller om hans drömmar och fantasier? lians uppgifter hafva dessutom ovedersägligen blifvit vederlagde af andra, och isynnerhet af Tysklands såkallade „Lärda." Jemf. Förkl. öfver Tacitus, sid. 122. Nu sednast har en fransk Professor, vid namn Quatrefages, i detta afseende (i egenskap af fornforskare) blottat sin okunnighet, och gjort sig högst löjlig (se „Finl. Allm. Tidn. 1871 n:o 249). Men Tacitus var icke den man, som var van (liksom många andra) att prata i vädret. Han hade noga reda på sina ord, och än mera — på sina tankar. Vi hafva redan engång förut underkastat hans yttranden om Finnarne — en större uppmärksamhet, och detsamma skola vi göra äfven nu. Men såvida inga historiska underrättelser angående de Finska slägtnamnen, äfven på denna väg, stå oss till buds, så låt oss då söka dem35

på en annan väg — nemligen i geografiskt afseende! Kanske hafva Finnarne sjelfva, i detta fall, förstått att förvara oss namnen på sina forntida hembygder, och stamhåll — under det man, från annat håll, om ej lyckats — likväl gjort allt, för att förstöra dem.

Yi taga, i sådant afseende, härvid i handen — en gammal latinsk karta öfver Konungariket Preussen, utgifven af Johan Baptist Homann (om vi icke misstaga oss — på 1750 talet). Och — hvad finna vi? Jo vi finna en massa med genuint finska namn, på såväl städer som byar; hvilka intill vår tid, nästan oförändrade bibehållit sig — ej blott i trakterna kring Kurische Haff, men isynnerhet i de stora skogarne, som framstryka emellan större delen af det gamla Preussen, Mazovien, och tillstötande Polska provinser; och hvilket utgör ett solklart bevis — att hela landet, ännu under Frälsarns tid, varit bebodt af Finnar. Men ej nog dermed! Yi finna vidare att dessa Finnar hört till d. s. k. Savolaxska folkstammen, hvars slägtnamn de ej blott bibehållit, utan dermed (liksom i Finland) äfven utmärkt, och namngifvit, sina boningsplatser. Sålunda hafva de nu åtminstone i nära 2000 år förstått att troget förvara namnen på de personer som allraförst uppodlat och begyggt hvarje enskildt ställe de haft i besittning.32) Men härvid gör troligen enhvar — eller

32) För att äfven för dem, som icke äro det Finska språket mäktiga, visa huru föga de forntida (minst 2,000 år gamla) Finska, i Preussen förekommande, familjenamnena skilja sig från de nuvarande i Finland (och synnerligen i Savolax) till stor del än existerande, och fortlefvande, hafva vi — för jemförelsens skull — inom parentestecken här äfven anfört de sednare, och hvartill vi ännu särskildt kunna tillägga att den inre, och rätta, betydelsen af hvarje namn — ännu ganska klart framgår af sjelfva det Finska språket.

Om vi derföre nu börja med d. s. k.36

göra vi åtminstone — en ganska intressant observation, deruti nemligen, att dessa finska familjenamn

— nästan oförändrade, och fullständiga, i sitt primitiva skick — äfven blifvit i topografiskt, eller geografiskt, afseende tillagde sjelfva byarne, eller boningsplatserna; och hvarigenom således ett ursprungligen personligt, eller personelt (d. v. s. ett historiskt) namn, utan behörig formförmedling, eller omstöpning, blifvit förvandladt till (eller begagnadt såsom) ett geografiskt; liksom man någongång hos oss ser att fallet

I) Sclavonia, eller Circulus Sambiensis, i östra Preussen, sä finna vi der följande orter namngifna (de derstädes oomnämnda, naturligtvis, alt förtiga) nemligen: i. Staden Gumbinen (Kumpainen). En siad, med samma namn, förekommer äfven i Ungern

— måhända till en antydning hvilken väg Finnarne framvandrat, innan de inkommo i landet. — 2. Kaukenen (Kaukoinen) är än i dag ett nog allmänt slägtnamn, som anträffas särdeles i Jockas. — 3. Kauiten (Kauttoinen) är likaså ett allmänt slägtnamn, ej blott i Savolax, utan äfven på de VVermländska Finnskogarne i Sverige. — 4. Kaimelan (Kaimaloinen). — 5. Lapinen, och — 6. Laponen (lapanen).

— 7. Lasdenen (Lastuinen) — 8. Lautten (Lautiainen) ett allmänt slägtnamn. — 9. Lencken, och — 10.

Linkunen {Liukoinen, äfven Liukkoinen) etl namn, som igenkännes nästan öfverallt, och äfven tinnes i Jockas, såväl som på Finnskogarne i Wermland. — 11. Mallien (Mallinen) — 12. Mathskalaven (Matiskalainen) — 13. Met-scliinen (Metsäinen) — 14. Milliinen (Millinen) — 15. Mulinen (Mallinen) — 16. Multeinen (Multiainen) — 17. Pellinen (Pällinen) — 18. Posteinen (Postiainen) — 19. Somerau (Somero) — 20. Tapiau (Tapio) — 21. Wendenen (Wänttinen) — 22. Wilmandinen, m. fl. Dessutom tyckes äfven några Tyska namn hafva fatt en Finsk ändelse, t. ex. Usttponen (= Urpoinen), Jodupönen, Stalluponen, Budu-pönen, m. fi. Och det ser nästan ut som orsaken hvarföre dessa namn bibehållit sig, skulle ligga i sjelfva slutändelsen, såsom öfverensstämmande med tyska språkets anda, såframt icke snarare det adopterat, och imiterat, den finska ändelseformen.

II) Äfven ned i Provinsen Natangen anträffas namnena — 23. Lautten, — 24. Mallien — 25. Mumcinen (Mtimsinen) — 26. Multeinen. — 27. Poppen (Poppoinen, eller kanske Paappainen, och37

äfven varit detsamma i Finland. *) D. v. s. att dessa kring Weixeln boende Finnar icke kände, eller åtminstone icke begagnade sig af den finska lokaländelsen på la. 33) Häraf skulle man emellertid vara frestad

Ptiuppoinen). — 28. Tillenen (Tiilinen, och Tyllynen) — 29. Wen-denen, — 30. Woinoien (Wainoinen) o. s. v.

III) 1 Ermeland, hörande till Marienburgska kretsen, möta oss namnena — 31. Leginen (Liekkinen) — 32. Lusieinen (iunainen) — 33. Putrinen (Putroinen).

IV) Och ännu ned i Kocker landska kretsen påträffar man ännu t. ex. namnen — 34. Kännien, (Kanninen) — 35. Kossela (Kossela) och — 36. Karsinen. Vi hafva redan förul, och enligt hvad tillförene blifvit nämndt — redan för 50 år sedan uppmärksammat detta i sanning intressanta förhållande (Jemf. Förkl. ö. Tacit. p. 116). Men icke allenast allmänheten har — nu, liksom alltid — tanklöst öfverfart det, utan äfven våra såkallade vetenskapsmän, litteratörer, fornforskare och historieskrifvave hafva härvid — liksom vid mycket annat af hvad vi påpekat, och från mörkret framdragit i dagern — varit lika blinda som döfva. Vi tro oss emellertid härigenom hafva tillfullo ådagalagt det Finnarne i allmänhet, och den Savolaxska folkstammen isynnerhet, varit de förslå som föregått, och öfverträffat, alla andra folkslag — med att antaga, enhvar, varaktiga och stadigvarande familjenamn; hvilket vi redan måste betrakta såsom ett betydligt framsteg på civilisationens bana; och vidare inser man häraf, all dessa Finnar icke var ett folk — utan hus och hem, som Tacitus afmålar dem, utan att de hade fasta boningsplatser, och således idkade åkerbruk. Dock lorde ibland dem äfven hafva funnits vagahonder. On joukossa jotail;, karjassa kirjavia.

*) Så L ex. heta tvenne hemman Tulonen i Ulfsby socken, och Ruokonen är namnet på ett hemman i Hirviniemi bv af Messuby socken, hvarutom en gård, benämnd Pulliainen, anträffas t. ex. i Piexämäki socken.

33) Dock ingen regel utan undantag (så äfven här!). Ty ett ställe hafva vi ju åtminstone funnit, benämndt Kossela, der den vanliga, och genuint linska, lokala ortsnamnsändelsen — redan blifvit använd ocb begagnad; såvida delta ej skett i någon sednare lid. (Byar, med namnet Kossoila, i Finland—finnas t. ex. i Kristina och Sääminge socknar). Att sluta häraf synes del såsom den lokala ordformen i Finska språket redan småningom börjal få insteg, eller börjat blifva bekant äfven hos d. s. k. Wcixelfinnarne.38

att göra den slutsats, eller att tro — att det finska språket i Preussen den tiden icke, i detta afseende, varit så utveckladt, och kultiveradt, som det sedermera visade sig i Finland; och att den finska folkstammen troligtvis kanske flere sekler varit bosatt i Preussen, förr än den hänt utsträcka sig till vårt land. *) Resultatet af denna undersökning har således blifvit, att de Savolaxska slägtnamnen äga ursprungligen en ålder ej blott af 900 utan åtminstone af 2000 år — äfven om de möjligtvis då endast varit personela. Dock är det derföre icke sagdt, det de alla räkna denna ålder; ty liksom med tiden många måste dö ut, och försvinna, så måste, å andra sidan, äfven många nya tillkomma — stöpte likväl i samma form. Äfven i Liffland, eller ibland

*) Vi kunna dessutom, om det behöfves, genom Preussames egna folkberättelser, bevisa att Finnar fordom beherrskal landet. SS t. ex. påminner jag mig det jag på början af 1820 talet, å Universitetsbiblioteket i Upsala, läste en gammal på Tvska författad historia öfver Preussen, hvaruti, såsom prof på de forntida Preussarnes språk, meddelades något hvad Tyskarne icke förstodo; ty det var en på det fornfinska språket affattad hexerilormel (om

jag rätt minnes — angående „ledvrickning"). Vid Danska fornskrifls-sällskapets sammankomst d. 28 April 1842, meddelade Etats-Rådet Finn Magnusen en honom tillsänd, och af Hr Jakob Grimm författad, afhandling — rörande tvenne af Doktor Georg Wailz upptäckta, i en permskrift uti Merse-burg förvarade, såkallade skaldestycken — tillhörande perioden af den Tyska hedendomen. Båda dessa såkallade »skaldestycken" äro af honom utgifne i ett fac simile, med en utförlig förklaring; hvaraf upplyses att de handla om det gamla Tysklands Gudomligheter, och äro författade under dess hedniska period. De utgöra således de äldsta hittills bekanta Tyska »skaldestycken" af någon utförlighet, författade i Thüringen (?) Verstakten är densamma som begagnades af de hedniska Nordboarne, äfvensom af Saxarne och Anglo-saxarne. (Jemf. Post- och Inrikes Tidningen 1842, N:o 161). Till upplysning i saken förtjenar emellertid nämnas alt åtminstone den ena af dessa godbitar är ingenting mer, och ingenting mindre, än en på tyska på sätt och vis translaterad, och med några forntida39

Letterna, finna vi spår till denna äfven derstädes varande forntida finska befolkning, ehuru dessa spår äro af liten annan beskaffenhet, och äfven derföre leda till ett egetslags resultat. Väl känna vi icke huruvida möjligtvis äfven der kunde finnas såbeskaffade lokala namn, som vi upptäckt i Preussen; men deremot känna vi att bland den der ännu varande befolkningen fortlefva såbeskaffadeslags familjenamn som i Finland — ja samma slags som i Savolax. Så t. ex. förekommer i en socken, benämnd Kattlekan (nära Riga) flere af de förnämsta bondslägterna, hvars familjenamn gifva tydligt tillkänna att de ursprungligen varit Finnar, och troligen af samma härkomst som Savolaxarne. Bland dessa slägtnamn må vi t. ex. nämna Karkling, hvilket der utgör ett diminutivum af ordet Karkle, som betyder harf1) — på finska karln) — Putring, ett diminutivum af ordet Putre (gröt2) och — Pulling 3) m. fi.

mytiska namn illustrerad, imitation af den flerstädes äfven i Sverige och Norrige förekommande, från linskan ursprungligen öfversatta, besvärjelseformen emot benvrickning, (äfven som mot flug, qvesa, fulslag, — på finska koi). Men det märkvärdigaste likväl af allt är, att ett uppkok (enligt Ferdinand Barnas meddelande) af detta slags finska hexeri — äfven förekommer i Ungern, hos d. s. k. Magyarerna, uti den fjerde af d. s. k. Bomemissa-besvärjelserna (jemf. Morgonbladet 1S72, N:o 54) hvilket bevisar huru vidt denna trollformel blifvit kringspridd — troligen af orsak att deri talas om Jesus, och att den derföre kanske hyllades af de påviske.

1) Denna slägt förekommer i Savolax, under namn af Karkeloinen; on annan förekommer med familjenamnet Karhilainen, hvaraf t. ex. Karhila by, i Kristina socken, bär ett vittne.

2) Denna slägt heter i Savolax Pulroinen, eller Puuroinen, ett diminutivum af ordet putro, eller puuro (gröt) och anträffas äfven å Säfsens Finnskogar i Vesterdalarne. Slägten Puuroinen påträffas hos oss t. ex. i Pihtipudas kapell af Wiitasaari socken, och en by benämnd Ptmrila, i Kauvatsa Kapell under Hvittis socken — bär deraf sitt namn.

3) Denna slägt kallas i Savolax Pulliainenr (hvilket ord der betecknar namnet på en slags uggla) och finnes äfven på Finnsko-40

Man finner af dessa familjenamn — att sjelfva stammen, eller roten, af det ursprungligen gamla finska slägtnamnet är, oförändrad, qvar; hvaremot ändelseformen, eller den finska diminutiven, öfvergått till den lettiska. Detta leder oss naturligtvis till det resultat, att landets ursprungliga finska befolkning — icke blifvit fördrif-ven, eller nedgjord, af den i landet sedermera inträngande Lettiska, utan — förenat sig dermed, och sammanblandat sig med densamma, i det den antagit det lettiska språket, jemte seder och bruk. Men såsom bevis på den äkta finska segslitenheten, ocli ihärdigheten, — fortfara de icke dessmindre att, under flere sekler, bibehålla sina gamla finska familjenamn.

Men vi ämna icke stanna härvid — vi gå ännu längre!

Yi hafva redan tillförene omnämnt att det finska folket fordom varit kändt under främmande och helt andra namn än nuförtiden. Nå vi skola då uppsöka dem under dessa forntida namn, i hopp att sålunda angående de Savolaxska familjenamnen möjligtvis vinna någonslags upplysning.

Redan Herodotus, Historiens nestor, som lefde omåring 450 år f. Chr. och således för 2300 år sedan, omtalar ett

talrikt i nordost boende folkslag, benämndt Scyther, okändt af andra, a) beryktadt genom många

fi ar ne i Wermland. En gård, benämnd Pulliainen finnes i Piexämäki socken, och en annan, benämnd PuWalanniemi i S:t Michels socken. Sjelfva slägten finnes ej mindre der än i Jockas och Jorois, m. fi. st. Vi böra kanske på grund häraf anmärka alt vi — åtminstone tills vidare — hafva anledning alt tro del såväl Tschuderna i Ingermanland, som d. s. k. Karelarne i Permska, Twerska, Nowgorodska och Nischnei-Nowgorodska Guvernementerna betjena sig af sådaneslags Savolaxska slägtnamn.

a) Detta, af olika elementer bestående, tarfliga, tappra, och vidsträckt kringspridda folk, hvilket besegrade Perserna, under Darius41

fabelaktiga sagoberättelser, och af andra nationer räknadt för att vara bland de äldsta i verlden — ansågo de deremot sig sjelfve för ett bland de yngsta på jorden. 34) Under detta namn förstods troligen den tiden otaligt många olika folkslag, särdeles finska, eller mer eller mindre linnbeslägtade, hvilka då innehade en stor del af det nuvarande Ryssland äfvensom en del af Asien. Såsom skäl till denna förklaring har utom mycket annat blifvit anfördt, bland annat, att Ryssarne benämna Finnarne, än i denna dag, för Tschuder, — ett namn måhäuda deriveradt af ordet Tiuht (som betyder „pöbel") och hvilket ord endast tyckes vara ett olika uttal af ordet Scyth. Och vi kunna härvid till-lägga att Tscheremisserna, ett annat i Ryssland boende finnbeslägtadt folkslag, än i dag (enligt Schönström) kallas Schiti eller S et i. Yi skola i detta fall snart komma fram med ett kraftigare bevis, hvarmed vi (såsom man säger) slå spiken rakt på hufvudet. 3ä)

Hystaspis, slogo Medernas konung Cyaxares, hvars land de i flere är till en del dominerade, och bekrigade till och med den Egyptiska konungen Sesoslris, hade väl icke bordt förblifva föl- Grekerna så okända, om icke deras språk och lefnadssätt dertill varit orsaken.

3I) Enligt Ilerodotus, IV B, 5 C. Båda åsigterna hade såtillvida rätt, eller sanningen för sig, alt sjelfva namnet Scytli (enligt hvad vi längre fram skola förklara) troligen då ännu icke var särdeles gammalt. Åtminstone tyckes Homerus — som lefde omkring 1,000 år f. Chr. och således 550 år före Herodolus — knappt känna Scytherna mer än till namnet, hvilka han (liksom några andra) tyckes uppfattat under namn af ..Thracier". (Förkl. ii. Tacitus, p. 97).

K) Vi hafva gjort detta redan engång förut |jemf. Förkl. ö. Tacitus, sid. XXX) der vi äfven p. 104, m. fi. st., anställt en slags parallelism emellan Scyther och Finnar — ehuru ingen tyckes hafva observerat det. Och för att äfven här vitsorda något i detta fall, må vi nämna att Finnarne allt ännu ej blott bibehålla den vackra österländska seden att hvarje dag taga sig ett bad, hvarigenom de skilja sig från de öfriga folkslagen här i norden; men de likna42

Herodotus omtalar nemligen, i 5:te Kap. af IV Boken, att enligt Scytliernas egna folktraditioner — skall deras ursprung vara följande: Den första man, som kom till deras land, hvilket då iinnu var vildt och öde, hette Targitain. 3r) Redan detta ord borde slå oss en hvar litet för hufvudet! Ty det är icke blott ett Scy-thiskt namn — det är ju ett rent finskt, och ett ram Savolaxiskt familjenamn, som än i dag lefver flerstädes ibland oss, isynnerhet i Jockas socken, kalladt Tarhiain (Tarkiainen). Vidare säges det om honom, att han ägt trenne söner — Lipoxain, Arpoxain, och den yngsta — Kolaxain. 38) Hvad lära vi häraf? Jo att

härvid deruti äfven Scytherna, atl dessa — medelst att. med vatten befukla upphettade stenar — begagnade sig af hvad man kallar im- eller sveltbad. Väl badade sig österlänningarne vanligen om morgnarne; Finnarne deremot — om aftnarne. Tacitus uppger väl att del, ännu således på hans tid, skedde om morgnarne; och, märkvärdigt nog, skall della (enligt berättelse) någongång vara fallet än i dag, i norra Satakunda (t. ex. i Hvittis socken (?). Detsamma skall bruket stundom äfven vara på några ställen i Tavastland (I. ex. i Pälkene socken (?). Också har jag hört att det någoii-gång skall inträffa i Karelen, alt man — efter slutad ritröskning — skall, om morgonen, laga sig ett bad i badstugan; hvilket annars sker omkring klockan 6 på aftoneu.

37) Väl skrifves lians namn i den nuvarande Grekiska texlen Tnrgitaon; men all detta är orätt (och felet Iroligen uppkommet genom ovarsamhel vid någon af de i forntiden gjorda afskrifterna) finner man tydligt deraf alt

namnen på alla hans tre söner (ehuru sig emellan olika) äfven sluta sig på ain, och icke på aon. Vi kunna ej förslå med hvad rätt, eller af hvad anledning, Carlstedi tagit sig det orådet att i sin Svenska öfversättning af Herodotus, i strid emot sjelfva originaltexten, än ytterligare förändra deras namn, medelst alt gifva det slutändeisen ais. Ett lilllag, emot hvilket vi, såsom obefogadt — högeligen protestera.

3») Af ofvanstående uppräknade, fyra de äldsta, personela forn-scylhiska namn, finner man att de — i full motsats af hvad som ulmärker de fornfinska namnen i Preussen — alla äro i saknad af45

åtminstone dessa Schyter voro Finnar, eller hade finska namn, sådane som än i dag brukas i Savolax, a) Nå lära vi då häraf icke något mera? Jo, att dessa namn ännu icke, den tiden, voro slägt- eller familjenamn, utan voro personela — dem enskildt, hvar och en, till-

den mera fullständiga (dkninutivum karakteriserande) ordformen, d. v. s. de förekomma under den af oss förut omtalta förkortade namnformen, som sålunda synes hafva varit den ursprungligen äldsta. Häraf skulle man få anledning till den slutsats (så framt nemligen delta ej tillkommit genom Grekiskt tillgörande) det forafinskan eller d. s. k. Scythiska språket — då ännu icke (d. v. s. ungefär för 2,500 år sedan) — hunnit den utveckling, som manifesterar sig genom den diminutiva ordbildningen; liksom Finskan vid Weixeln (för ungefär 1,000 år sedan) med afseende å lokalnamnen — icke då ännu erhållit den utbildning, som Finskan i Savolax. Hvad nu det forsla namnet l.ipoxain beträffar (i några editioner skrifves det Leipoxain, ej olikt Finska ordet Leipojain) så är det mycket nog likljudande de.t i Jockas socken, och flerstädes, ännu allmänt kända Finska Familjenamnet Lipsain (eller Lipsainen); hvaraf byn l.ipsala derstädes fått sitt namn. Det andra namnet Arpoxain tyckes vara om ej detsamma, så åtminstone nära beslägtadt med del såväl i Finland som i de Wermländska Finnskogarne allmänt bekanta Finska Slägtnamnet Arpiain (eller Arpiainen); och det tredje namnet Kolaxain liknar nog mycket det Finska familjenamnet Kolehmain (Kolehmainen) eller Holopaiu (Holopainen). Om man just ville eftersöka, kunde man dessutom finna mångt och mycket, som anlyder elt slags frändskaps-förhållande mellan Scyther och Finnar. Så t. ex. då man i 127 Kap. läser att Scylhiska kouungen Idanlyrsos bemötte Persiska konungen Darii yrkade pretentioner, med anledning af dennes många framgångar, — slutade han sill tal med det Scythiska ordstäfvet: „del skall kosla dig tårar"! Hvem är del som ej härvid erinrar sig det — Finska härmed synonyma och liklydiga ordstäfvet ilku pitkäsiä Hosta, — ru kaunan naurannosta. a) Såvida icke såbeskaffade slags namn vidare förekomma, anlyder delta alt den äldsta och primära folkstammen sedermera blifvit undanträngd af andra; hvarpå vi. i den tidens historia (enligt Herodoti vitsord) hafva lusentals exempel.44

lagde, således — nomina propria.39) Hvad följer häraf? Jo att denna fornschytiska tradition, i så måtto, nära öfverensstämmer med våra finska myter; eller att äfven \Väinämöinen, Ilmarinen, m. fi. af Kalevas söner, i saknad af slägtnamn, blott ägde en tillfällig enstaka benämning. Genom denna jemförelse, och likstämmighet, hvad de personela namnen beträffar, emellan de fornscythiska folktraditionerna och de finska mytiska häfdeminnena, har man åtminstone vunnit en möjlighet att någotsånär kunna beräkna de Finska myternas verldsålder — hvilket annars vore platt omöjligt, i brist på någonslags ledtråd. Hvad särskildt deremot sjelfva språket beträffar, så synes det — att döma af dessa exempel, såsom det under dessa mer än 2000 år — föga undergått någon väsendtlig förändring; och

33) Finnarne hafva i allmänhet mycken lust alt — i anledning af något som passerat, eller tillföljd af någon tillfällig omständighet

— tilldela hvarandra binamn; hvilka ofla utgöra såkallade öknamn, eller ett slags skällsnamn — de der ofta, i dagligt tal, begagnas — särdeles i personens frånvaro. Så t. ex. lick en rik rusthållare i Joc-kas socken — för det ban, såsom poike, engång stod i beråd att stjäla en knippa blår — i alla sina dagar heta Tappitra-pekka. Prosten Ingman, i Kuopio — hvars första förfrågan var, då ban kom till någon bondgård, om der stod att fäs stekta rofvor (hvilka utgjorde hans delis) — var allmänt känd under namn af Paistikas-Matti; och en löjtnant Ehrnroth, som — vid en rådplägning huru man bäst skulle förekomma den skada vargarne då tillfogade trakten

— dervid tanklöst yttrade sig, och framkom med det förslaget alt man skulle låla ro dem alla ut på en holme — fick till belöning härföre heta Suen-soutaja, så länge han lefde. Men ej nog dermed att enskilda personer, sålunda

namngafs; äfven hvarje sockens menighet hade erhållit, såsom symbol, ett eget epitet till sin skilda benämning; hvilken, på skämt, sades vara dess „korkonimi" (hedersnamn) ehuru det, i det hela, var dess „herjattsnimi" (smädenamn). Så t. ex. heter det Mikkelin variksen-paistajat, Rantasalmin, rapa-mahat. och Mäntyharjun puukko-jimkarit, o. s. v. Detta gälde äfven om de Svenska socknarne, t. ex. Sibbo-warjarne, och Esbo-rofbestar.45

hvaraf man således torde kunna sluta att förhållandet, i detta afseende, borde ungefär vara detsamma — om man ytterligare räknar 2000 år från Herodotus än längre tillbaka, d. v. s. att för 4000 år sedan, Finnarnes förfäder, såväl med afseende å språk som seder, torde hafva bibehållit samma ståndpunkt. I sammanhang härmed må vi nämna, att vi dessutom — i en annan likaledes vetenskaplig afhandling, angående den Finska Sampomyten — mer än tydligt ådagalagt att, med undantag af Israeliterna, finnes det oss veterligen intet folk i verlden som förvarar så vackra, och sanna, så urgamla och anslående folkmyter, som — Finnarne; ehuru dessa numera thyvärr, i sednare tider — skamligt nog, blifvit med andra sånger — sammanblandade, och förfuskade. Yid denna jemförelse finna vi vidare, hvad dessutom alla länders och folkslags historie besannar, nemligen att de såkallade slägtnamnen, eller tillnamnen, äro troligen en sednare tids uppfinning — okänd i fordna dagar, då (såsom man ser äfven af Herodotus), jemte de enskildta (nominapropria eller personalia) man endast begagnade sig af fadersnamnet (no-mina patronymica) och folknamnet (nomina gen-tilia). Men huru, och på hvad sätt, de skilda folkslagen namngåfvo sina barn — torde deremot kanske vara mindre utredt. *) Att detta dock skett medelst någon högtidlig akt, eller under någonslags ceremoni, är emellertid antagligt. Egyptierna och Araberna torde, i likhet med Judarne och Israeliterna, hafva verkställt det vid d. s. k. omskärelsen, med sina gossebarn; men — när, och huruledes namngåfvo de sina flickebarn? Hvarifrån fick t. ex. Johannes den idén, eller det in-

*) Väl talar redan Herodotus, på flere ställen, härom. Men bruket var olika, hos olika folkslag.46

fallet, äfvensom den metoden, att döpa Frälsaren — vid Jordans flod, är (mig veterligen) icke omnämndt; en döpelseakt som sedermera ingått, såsom en trosartikel, i den kristna religionen. Förmodligen existerade den tiden något sådant bruk, redan förut hos forntidens folkslag. Sturleson omtalar ju äfven, i Konung Harald Hårfagers saga, det hedningarne här i norden, på hans tid, hade för plägsed att döpa sina barn, med att ösa vatten öfver dem. Hvad Finnarne beträffar, har visserligen Reinholm utgifvit en skrift angående det finska folkets fordna dop och dopnamn- men hvarutaf vi, i detta afseende, ingenting kunnat inhemta.

Vi hafva nu således vid fråga om de finska, eller rättare sagdt om de Karelska och Savolaxska slägt-och familjenamnenas anor, funnit dem med afseende å sjelfva formen, eller till sin typ, minst vara 2000 år gamla; i hvilket fall vi således, med våra undersökningar i den vägen — gått längre, än någon före oss, och troligen längre än någon efter oss kommer att gå. Men vi kunna gå ännu längre! Ty höra Finnarne (enligt hvad som blifvit sagdt) till ett af verldens äldsta folkslag (om ock rubriceradt under ett främmande namn) så måste det väl finnas något spår af deras tillvaro — d. v. s. af deras namn, såväl som af deras språk — i verldens äldsta annaler, och urkunder.

Nå väl! Gubben Moses, som lefde vid pass 1550 år f. Chr. och således mer än 1000 år före Herodotus, är den äldsta författare och skrifställare, eller Historieskribent, vi numera känna. Och ej nog dermed! Han omtalar, troligtvis enligt äldre (ehuru numera förgångna) skriftliga urkunder, såväl som enligt gamla, muntliga, sagominnen och folktraditioner — hvad som redan passerat mer än 2000 år före hans tid. 40) Så

40) Man kan kanske gerna antaga att åtminstone en million47

t. ex. omtalar han redan straxt i början af sin skrift (i Genesis 4 Kap. v. 22) en beryktad smed, benämnd

menniskor, under de sednaste seklerna, studerat Bibeln; som dessutom ständigt varit ett föremål för de lärdas tvister, och djuptänkta resonemanger; och alt de således äfven läst hvad Moses skrifver om Adams afkomma, och verldens befolkning. Men — huru hafva de läst det? Såsom vanligt — tanklöst, och — utan att reflektera. Man finner att han l:o från Adam till Noach noga anför, och uppräknar tio rätt nedstigande släglleder; och likaså 2:o från Noach (utan att nu här tala om Sems och Chams afföda) anför han af Japhels afkomma, likaledes —

ytterligare tio rätt nedstigande släglleder — till Abraham. Summa således 20 leder (utan att här tala om de leder som vidare från Abraham sträckte sig till Moses' tid). Då man från Adam till Abraham vanligen räknar 2,000 år, så skulle på hvarje slägtled sålunda komma att belöpa sig 100 år — hvilket torde vara mycket för mycket. Men vare nu härmed huru som helst, så framstår härvid, ovilkorligt, tvenne allernativer; hvilka här måste göra sig gällande. Nemligen — antingen äro alla dessa Moses' genealogiska stamtador en ren dikt, och således en osanning; ungefär sådan som Matthias Martini Parnassus Begum Sveciae, tryckt 1686; deri han, på en klingande latinsk hexameter, i ordning noga uppräknar, och med utsatta årtal utmärker, alla Sveriges Regenter, räknade alltfrån Magog, Noachs sonason, som skulle hafva regerat år 1745 ifrån verldens skapelse, eller 2,259 år f. Chr. (Dock bör observeras alt förf. var ingen historieskrifvare, utan endast — en skald).

Eller ock innehåller Moses' berättelse, såsom det andra alternativet, verklig sanning; hvilket vi — dels med afseende å de noggranna uppgifterna, äfvensom med hänsigt till sjelfva stilen, eller språket i allmänhet, och af flere andra omständigheter — tillsvidare vilja antaga hafva varit fallet. I delta fall blir det för oss åtminstone mycket upplysande, och leder till två högst intressanta resultater. Då vi, af egna anförvandter — på sin höjd, i allmänhet endast minnas, och hafva reda på tvenne släglleder, före oss (i det vi t. ex. endast känna farfars gubben") eller känna vi på sin allrahögsta höjd — tre uppgående släglleder, så beskref Moses deremot, och hade (sora det synes) noga reda på mer än tjugu ätteleder; hvilket ovilkorligen bevisar att man ej blott i hans tid, utan redan i mera än tusen år före honom, måste hafva haft skriftliga, och historiska, under-48

Tvbalkain. Utan att nu här fästa oss dervid, att finnarne — från urminnes tider, ej blott hos oss, utan äfven ibland andra folkslag här i norden — gjort sig kända såsom utmärkta smeder och jernfabrikanter, så har

rättelser (såframt ej syndafloden nemligen, olyckligtvis, kommit häremellan) hvilka*- underrättelser sålunda måsle hafva sträckt sig till omkring 200 à 300 år efter Adams tid; och hvilket, utom annat (enligt vår lanke), är etl tydligt bevis, att Adam — ingalunda var den första menniskan på jorden. *) Tv vi måste väl (om vi hafva aldrig så litet förstånd, och eftertanka) begripa, att från den lid menniskan gick naken, liksom de andra vilda djuren, i skogen — och till dess hon — först, från ett oartikuleradt ljud, eller läle, förstått att utbilda elt kultiveradt språk, och — sedermera, medelst begagnande af papper, bleck och skrilkonst, förslod sig att historiskt uppfatla sin ställning i verlden, m. m. — minst måtte hafva åtgått tusen, om ej flere lusen år, helst vi hafva ännu exempel på vilda folkstammar i massa, som på hela 6,000 år icke antagit den ringaste civilisation, oaktadt de haft tillfälle alt hafva den för ögonen. Och hvaraf således synes följa alt menniskan redan befunnit sig här på jorden, minst tusen eller några lusen år före d. s. k. Adams lid. **)

*) Så således liar (let dä aldrig funnils någon Adam, lànker sig härvid den förbluffade läsaren. Väl säger oss sjelfva menniskoförslåndet, au en menniska (eller åtminstone etl menniskopar) måste hafva varil det första i verlden; men — när? ocli — hvarest? Detta måste evigt för oss blifva en hemlighet. Hvad särskildt ordet Adam beträflar, så hafva vi förut (i 1'insh i Slamoräons uppkomst, p. 21) ådagalagt att det icke är ott nainn (nom. propr.) utan ett epitet (etl nom. appell.) tillagdt honom troligen i sednare tider, egentligen betecknande far. farfar, stamfar. Emellertid innehåller redan sjelfva berättelsen om Adam — såsom ott försök att (medelst en slik,iliad folksaga, eller myt) förklara menniskoslägtets uppkomst, och tillgången dervid — en så hög och djuptänkt idé, jemte en, i fysiskt afseende, specialkännedom af menniskonaturen, alt det måste ännu i dag förundra oss litet enhvar. Och hvilket (i vår lanke) bevisar — all mensklighetens redan måtte hafva till-egnai sig en högre grad af kunskap och medvetande, då denna legend framträdde. Ja vi trotsa, att om någon af våra llerrar Professorer, i delta fall, tror sig kunna göra en hällre, och en trovärdigare förklaring — så mä ban göra det antingen på predikstolen, eller i katedern; och vi skola med nöje afhöra honom — isynnerhet om ban derjemte kan upplysa oss —på hvilket språk Gud talade till Adam och Eva.

") Då man kunnat tvifla om det någonsin funnits en Homerus, eller om Iliaden och Odyssén förskrifva sig frän en och samma hand. så är det nog underligt, alt ingen ifrågasatt —huruvida Moses hade lust och förmåga, eller tid och tillfälle att. under sina vandringar i öknen, skrifva och förfalla sina fem Moseböcker? Eller om de ej fastmera blifvit ihopsatte, sednare, af Judarnes rabbiner.49

detta namn mycket slägtskapstycke med det flerstädes äfven lios oss (t. ex. i Jockas socken) ännu i dag förekommande finska slägtnamnet Puhakkain; och hvartill ännu kommer att Tubalkains syster hette Naema; och samma slags namn hade ännu flere hundra år sednare (enligt Gen. 10 k. 7 v.) äfven Chams sondotter. Naima är ju, som troligen en och hvar känner, ett genuint finskt ord, som hos oss ännu i dag bibehållit bemärkelsen af „giftermål;" men hvilket ord (enligt Jobsb. 2 K. v. 11) äfven blifvit användt att beteckna en viss orts namn; hvaremot åter i Ruthsbok (1 Iv. 2 v.) omtalas en hustru som hette Naemi. Qvinna, flicka, hustru heter deremot på vår nuvarande Finska — nainen. Men detta hindrar ej att det, på fornspråket, kunnat heta naima (bildadt af verbum nain) af samma skäl, eller på samma sätt, som saama af verbum saan.

Yidare, då det omtalas i samma kapitel att Adams hustru, efter Abels död, födde en son som hon kallade Seth, och att Seth åter hade en son, som kallades Enos, så tyckas äfven dessa ord vara rent finska slägtskaps-ord; hvilka, hvardera, på vårt språk hafva ungefär samma betydelse, och beteckna „onkel;" dock med den skilnad att finska ordet setä betyder „farbror," hvaremot ordet eno deremot betyder „morbror." *) Sålunda hafva vi att söka finska namn, och finska ord, redan i fader Adams tid, ocli — längre kan man väl icke gerna gå, eller — huru? Ty Sanskritt, Zend och Pehlwi (eller hvad de alla må heta) jemförde således med finskan, komma här vidlag troligen till korta.

Slutligen, och i sammanhang härmed, må vi nämna såsom ett kuriosom i sitt slag — med afseende å de

*) Enos betyder „din morbror," på samma sålt som Saamas betyder „din skatt."

finska slägtnamnen — att då (enligt hvad som omtalas i Esthers bok) Konung Ahasverus *) i det forntida så-kallade Persiska riket, gästade i hufvudstaden Susan, lät han — af anfördt skäl — hänga den förnämsta af sina dervarande trotjenare, benämnd Haman — ett namn, hvilket tyckes nog mycket likna det finska slägtnamnet Hamuin (Hamuinen); hvilket af Fernow (sid. 528) lika orätt skrifves Hammen. Konungens Kammarherre hette dessutom Mehuman, och en af Furstarne hette Memuchan — namn som, åtminstone i våra öron, klinga mycket såsom finska; ty man behöfver endast tillägga antingen ett i för den sista konsonanten, eller ock efter namnet vidfoga den dimininu-tiva slutändeisen nen, då — ordet är färdigt. Men den som härvid likväl spelte den förnämsta rollen, och mest utmärkte sig, var en broder till Konungens svärfader, benämnd Mardechai; ett namn som tyckes vara nära nog detsamma som det i Finland (t. ex. i Joc-kas socken) allmänt ännu i dag förekommande finska slägtnamnet Mardikain (Mardikainen); hvarjemte vi dessutom hafva en annan slägt benämnd Hardikkuin, till ett bevis att namnet ursprungligen är finskt.4I)

") Konungens gemål helte annars Va s ti; ett ord lika litet främmande för det finska örat, som ordet rasti, kaste, musli, m. tl. Men drottning Vasti hade dessutom ett lynne, och ett sinne, som närmade henne än mera till d. s. k. — „tinska envisheten."

4I) Väl föreges det att Mardechai var en Jude. Men fanns

det då Judar den tiden? 1 alla fall betyder del icke mera än t. ex. då Ryssarne kalla äfven Finnarne för „Nemetski" (Tyskar); en misstydd och en missförstådd, ja på sätt och vis — en föraktlig benämning, hvarmed de utmärka alla andra nationer (med undantag af sig

sjelfve) liksom då Romare, och Greker, benämnde alla främlingar till »barbarer" (skägge-gubbar?). Hvad bevisar detta annat, än att man redan den tiden var porterad alt nedsätta, och öknämna, främmande nationer. Och är detta kanske icke fallet än i dag? Be-51

Jag vill härmed endast påpeka att sjelfva typen, för de Savolaxiska familjenamnen, redan förekommer ej blott hos Herodotus, utan anträffas äfven flerstädes i Bibeln, och det redan från fader Adams tid. 42)

Ja det tror jag väl! säger Pelle — dessa likheter bevisa i det hela ingenting; de äro endast såkal-lade „tillfälligheter," och utgöra blott en följd af ^slumpen".

Nå finnes det då verkligen någon slump? Jag tror det icke, ty allt måste här i verlden hafva sina orsaker, likasåväl

som sina följder. Men äfven om vi antaga sjelfva slumpen, hvarföre har den då icke så styrt, eller ställt till, att man äfven här träffat spår af Svenska namn, hvilka t. ex. sluta sig på stafvelserna qvist, berg, ström, m. fl. Danska — på sen, eller Ryska som lyktas på off, eff, ivitsch, o. s. v. och Polska på ski? Ja man finner icke ens dem som, liksom de Latinska, ändas på us, eller som de Grekiska — på os.

Vi finna det deremot ganska naturligt, att om Finnarne (liksom andra menniskobarn) sträckt sina ättefäder ända till Adams tider, så — om de helst något sånär förstått att trogen bibehålla sin ställning,

nämna icke Svenskarne Norrmän till »Norrbaggar", och kalla icke Engelsmännen Nordamerikanarne till »Yankees?" Men å andra sidan saknas det icke heller dem, som — på andra skäl — vilja hänföra Finnarnes härkomst från de tvenne (enligt Esrae 4:de Bok) af Assyriska konungen Salmanassar i fångenskap bortförde tio Israels slägter, hvilka skiljde sig från de andra och vandrade åt norden. (Jemf. De Finska stamorilens uppkomst, sid. 11). Och eget nog låter namnet Jude mycket likt ryska ordet tschude (Romarnes scythae.)

4S) Vi hafva redan förut anmärkt denna omständighet såsom ganska naturlig; och tillägga nu en annan, lika naturlig, den nemligen att — å ju sentidigare språk, en sådan jemförelse göres, desto mindre såbeskaffade likheter skall man finna — grannspråken naturligtvis undantagne.52

eller sin karakteristiska folktyp, så borde åtminstone några spår af deras namn, såväl som af deras språk, förekomma i verldens äldsta annaler och urkunder. Yäl äro vi icke bevandrade i Gamla Testamentets skrifter, men vi äro likväl fullt öfvertygade att om man söker, skall man troligen finna flere såbeskaffade exempel som de anförda, hvilka för denna gång kunna vara nog; liksom vi, å andra sidan, tro oss vara förvissade derom, att — bland de flere hundradetals, ja tusentals namn, som i Bibeln förekomma (jemf. t. ex. de 9 första kapitlen af l:a Krönikeboken) — inga, eller åtminstone högst få, skola lämpa sig för andra språk, och det af orsak att Finnarne i det längsta, med afseende å sina seder och sitt språk, varit stationära, och utgjort ett folk, som (i motsats mot andra) i tusental af år oförändradt bibehållit sig, åtminstone i flere afseenden, på den punkt de ursprungligen innehaft, hvilket vi äfven här, med flere exempel, upplyst. 43)

Sålunda hafva vi nu — ledda af en slags historisk forskning, å ena sidan, och å andra sidan, i geografiskt afseende, med kartan i handen — kommit till samma resultat, dit vi på en annan väg redan hunnit, 1828 i Otava, vid en närmare granskning af det finska folkets andliga kapacitet och själsodling; i thy att vi der ej blott åberopat, utan äfven formligen ådagalagt, att det (oss veterligen) finnes intet folk i verlden, som ibland sina gamla fornminnen, eller såkallade ordspråk, sedespråk, tänkespråk m. m. förvarar en sådan mängd, och en sådan enorm rikedom, af de djupaste och kraftigaste, af de sannaste och visaste, filosofiska sentenser och lärosatser (filosofemer) och det ej blott framställda i

*3) Så t. ex. bruket att dageligen, både vinter och sommar, taga sig heta imbad — är en gammal Scvthisk plägsed, som de redan bibehållit i flere tusen år.53

de snillrikaste och mest genialiska ordstäf i alla möjliga ämnen, utan dessutom äfven uttryckta i en skön, ädel och poetisk stil, såsom dem vi nemligen ännu anträffat i munnen på det ännu lefvande Finska folket. Och hvilket, enligt vår tanke, förutsätter tillvaron af en lång, genom seklerna fortsatt, „lefnadsvis-het"; hvaraf Finnarne sålunda fordom varit, och på sätt och vis ännu äro — i besittning; och hvaraf Romarnes såväl som Grekernas såkallade gno m er — endast äro en svag reflex. Härtill kommer ännu att finska språket, såväl i stamord som i former och böjelser, är rikare än något annat af oss kändt språk.*) Hvilket, enligt vår tanke — i förra fallet, bevisar att våra stamfäder fordom haft beröring med flere främmande och obekanta folkslag, och — i sednare fallet, att sjelfva språket redan under en ofantlig tidslängd blifvit behörigen af dem kultiveradt och bearbetadt. Hvartill kommer att Finnarne sjelfve, ifrån den stund deras namn första gången uppträdde i nordens historie, gjort sig kända — ej genom krig, och örlig (såsom andra folkslag **) utan — genom ryktet att vara i besittning af en viss stor, inre och hemlig — vishet, och öfvernaturlig förmåga; som, efter den tidens uppfattning och åsigter,

*) Oaktadt jag redan för ett decennium sedan anmärkt (i Forskningar i finska språkets Grammatik, sid. 32) såsom någonting högst märkvärdigt, angående finska språket, att det — oaktadt sin egen ofantligt rika ordafvel — äger

flere tusen skilda slamord, hvarigenom det skiljer sig från alla andra språk, så tyckes dock ingen hafva uppmärkasmmat detta sällsporda förhållande; och hvarvid vi här till-lägga att de flesta af dem stå isolerade, och ofruktsamma (ulan afkomma) till ett bevis att de ursprungligen förskrifva sig från flere främmande och olika språk, med hvilka tungomål finnarne, i en aflägsen forntid, måtte halva stält i en nämare beröring.

**) Finnarnes valspråk har alltid varit: Sota sortaa, rauha rakentaa.54

hufvudsakligast bestod i hexeri, andebesvärjningar och trollkonst; hvarigenom de, hos sina fiender, gjorde sig ej blott aktade, utan — äfven fruktade; i det de, emot den yttre fysiska eller materiela styrkan, sökte sig skydd och värn — medelst anlitande af den inre, andliga, och hos dem öfvernaturliga kraften, eller i den individuela magiska förmågan. **)

Vi kunna gerna stanna här, och se huru långt de andra, — hvilka sednare än vi, i spetsen för det finska litteratursällskapet, befattat sig med behandlingen af de finska slägtnamnen — hunnit med sina forskningar. 4ä) Men vi lemna dem i sitt värde, och vi kunna härvid ännu gå ett steg längre; ty vi hafva ännu ett vidt experimentalfält härvid att begagna, nemligen det — rent „filologiska"; hvarom vi, i förbigående, redan någongång nämnt. Vi hafva likaledes i detta afseende vid ett tillfälle förut, och det redan för

4V Ungefär detsamma yttrade, på sålt och vis, de Grekiska och Romerska skribenterna, om en del af Scytherna; hvilka de berömde för sin sedlighet, och rättrådighet, ni. m. (se Förkl. ö. Tacitus p. 97—108). Egenskaper som sedermera tillämpades på d. s. k. Hyperboreerna.

45) Detta torde skönjas bäst vid jemförelsen afW. Kiipinens Wähän Suomalaisten suku-nimistä (i Suomi 1857, p. 15) och af A. E. Ahlqvists Suomalaisten sukunimistä (i Suomi 1860). Särskildt deremot har Dr H. R. Reinholm år 1853, ej utan myckel studium och sakkännedom, utgifvit en Dissertation Om Finska folkets fordna hedniska dop, och dopnamn. Men under det vi godkänna en del, och deremot ogilla en annan del af hvad han anfört, nödgas vi om honom fälla samma omdöme som vi förut utsagt om presten Lindström och D. E. D. Europaeus — att de nemligen varit flitige samlare, och trägna arbetare — enhvar, i vår Herres vingård — men att de, som oss åtminstone synes, dervid tagit sig vallen öfver hufvudet, i det de sammanblandat, och ihopråddal både likt och olikt; hvaraf de hvarken sjelfve, eller andra, haft något gagn — mycket mindre någon nytta.55

några decennier sedan, såsom en besynnerlighet, anmärkt — att ej blott ordet Adam, utan äfven flere af de äldsta patriarkernas namn, såsom t. ex. Abraham, Isak, Jakob, Esau, Kain, Noach, m. fl. tyckas vara, om ej Finska, så äga de likväl i språkligt afseende för oss ett sådant anklang, att deras troligtvis sanna och genuina betydelse, vid en närmare språkforskning — nog klart, och tydligt, kan framgå ur finskan. 46) Såsom ännu ett ytterligare bevis (om det behöfves) på det finska folkets, och det finska språkets verldsålder, äfvensom den nära beröring hvaruti våra stamfäder fordomdags måtte hafva stått till d. s. k. „Guds barn", förtjenar kanske omnämnas — att vi ännu muntligen, i våra folkmyter, förvara åtskilliga reproduktioner af sammaslags mytiska urkunder, hvilka — under namn af „underverk" — omtalas i Gamla Testamentes skrifter; ehuru de på ett eget, och på ett högst originelt sätt, blifvit framställda af Finnarne. Yi hafva nemligen redan förut, i en särskild afhandling om den finska Sampo-myten, omnämnt flere såbeskaffade för oss åtminstone högst intressanta företeelser. Och kunna vi derföre, såsom exempel på såbeskaffade fall, här till-lägga — att berättelsen i l:sta Mosebok om Noach och hans ark, har mer än mycket syskontycke med berättelsen om Wäinämöinen, ensam gungandes i sin båt på verldshafvet; hvarvid den förres dufvor motsvarar den sednares svalor. Likaså då det berättas i Bibeln, om Profeten Jona, det han — för att kunna lugna hafvet — nödgades ligga tre dygn i fiskens buk; och hvarom, det heter: „ Jag ropade till Herran, i min

4ti) Jemf. t. ex. Jumalasta, ja hänen nionenaisesta nimittämisestä. p. 118, 119 och om De Finska stamordens uppkomst, p. 21, 26, 28 och 32.56

ångest, och han svarade mig; jag ropade utur helfve-tets buk, och du hörde min röst" — så är detta ett sidostycke till hvad som t. ex. i Topelii Runor 1 D. p. 27, ff. likaledes berättas om Wäinämöinen, huru han

— för att vinna ändamålet — väsnades och ragassade i buken på Antero Wipuinen; *) hvarifrån han dock blef

lefvandes åter utsprutad, liksom Jona — utur fiskens buk.

Hvarje Finne inser troligen ännu i våra dagar, att det här — d. v. s. att det i dessa våra mytiska berättelser — icke kan vara fråga om några historiska sanningar, eller såkallade faktiska förhållanden, utan att det berättas, och uppfattas, med särdeles nöje och behag, såsom snillrika poetiska och estetiska känslo-

*) Det synes mig annars som detta af Topelius (i 1 D. s. 29) först åberopade, och sedan i 17:de Runan af Kalevala intagna namn

— möjligen vore en miss-skrifning; ty en längre Runa om denna Wipuinen, som jag redan Jör längre tider sedan upptecknade af bonden Samuel Nykytli, hemma från Akolalahti. by i Wuokkiniemi socken, börjar sålunda:

Viikon on Wipuinen kuollut, Kauvon Kantervo katonna; Haapa kasvoi hampahista, Leppä leukaluun nenästä; Kulmista komial kuuset, Paju-pehku parran alta. Sill' on suussa suuri tieto, Mahti ponnetoin povessa, Vatsass' on varat väkevät. — Läksi Seppo llmolinen, (Ilmarinen?) Ei saanut sanoja tietä — Läksi vanha Wäinämöinen, o. s. v.

4') Och månne icke historien om den stora Kurbitsen, som skylde och betäckte Jona, har någon likstämmighet med den af Topelius i IV Del. p. 15 omtalta jättestora eken, hvars topp nådde till himmelen, och hvars löfrika qvistar utsträckte sig ät alla väderstreck ?57

utgjutelser; ty den finska folkpoesin står ännu på den punkt att den upptäcker (eller inblåser) lif ocb anda i allt uti naturen; hviken den såluuda målar lifgifvande Cjemf. Sv. Litter. Tidn. 1817, p. 394). Men vi deremot, vi som tro oss äga mera förstånd än alla dessa fordna hedningar, vi gudfruktige själar och rätttroende kristne — oaktadt vi veta att bruket hog de österländska folkslagen fordom var, liksom det ännu är, att så i tal som i skrift skildra allt medelst symboler, och med bildsköna poetiska färger — så, då vi i Bibeln läsa dessa efterrättelser, hvilka just förskrifva sig derifrån, hafva vi härvid icke så mycket eftertanka, att vi kunna inse detta, — d. v. s. att vi kunna uppfatta sjelfva andemeningen häraf, utan vi fästa oss bokstafligen vid sjelfva orden; och tro fortfarande, orygg-ligen och enfaldeligen, på dessa slags poetiska allusioner och allegorier, liksom vore de Guds ord. 48) —

Nu vore det väl redan tid att sluta denna uppsats, angående de finska såkallade slägtnamnen, synnerligen som jag icke har något särdeles att till-lägga; men såvida jag lofvat att ingå i en diskussion

48) Vi tro, på gruud häraf, det vi — vid läsningen af såbe-skaffade ställen — göra oändligt klokare, och handla vida förståndigare, om vi förstå dem, såsom de rätteligen böra förstås (nemligen poetice, eller allegorice) hellre än att såsom de ortodoxa och bigotta göra — binda sin tro vid dem, och sålunda taga sitt förnuft till fånga.58

angående namnet Wäinämöinen, så måste jag väl såsom en bra karl — stå vid mitt ord. *)

Hvad nu Wäinämöinen personligen beträffar, så hafva vi redan förut ådagalagt det han i urtiden, d. v. s. i den allra äldsta forntid, inom de finska myterna — i visst afseende (nemligen med afseende å menniskans jordiska forhållanden) — spelat ungefär samma roll som Zeus (eller Jupiter) i den Grekiska myten, och som Gud fader sjelf, enligt de Israelitiska sago-min-nena. Han är således, i så månto, icke ett af gårdagens barn! Men äfven såsom sådan — kan han ej i tiden förblifva ett evigt stillastående element; med ett ord — ban måste äfven framgent stundom lefva, och för det Finska folket uppenbara sig. Wäinämöinen uppträder derföre någongång ännu i en sednare forntid; så t. ex. spelar han samma roll som Noack, i den bibliska — som Deukalion, i den Grekiska myten, och — som Wischnu i den Indiska. Men ej nog härmed! Han återkommer, medelst sina sjöäfventyr, ännu en gång i en vida sednare tid, vid det han, nära nog, representerar sammaslags roll som Thessaliern Jason, på sin tid, och Trojanarn Æneas, — på sin. Med ett ord, då skalderna engång fått fatt i ett namn, som förekommer dem älskvärdt, återkommer det tidt och ofta, både i tid och — otid. Hvilket t. ex. här är fallet med namnet Wäinämöinen, som förekommer (nära nog, skulle jag tro) vid tusende olikaslags tillfällen. Såsom skaldekonstens fader, och banerförare — förliknas han ej blott vid Apollo, utan än mer vid dennes son, Orpheus; hvilken (liksom Wäinämöinen) passerade

*) Jemf. företalet till Sampo-mytm.59

såsom en stor läkare, ock som äfven i sin tur, (enligt Wirgilius, Georgic, IV, 454 ff.) en gång besökt den underjordiska verlden, för att derifrån afkemta sin afledna unga maka Eyrydice; och hvars luta slutligen, efter hans död, blef upphöjd ibland stjernorne, liksom Finnarne än i dag kalla konstellationen Orions bälte för Wäinämöinens svärd, (eller Ua) och d. s. k. sju-stjernans stjernbild bär namnet af hans Näfversko (jemf. Otava 11 Del. sid. 103).

Hvad särskildt åter "Wäinämöinens namn vidkommer, så är det såväl till sin uppkomst, som till sin karakter, ej blott ursprungligen rent finskt, utan hafva vi, hvad dess ålder beträffar — bevist att det åtminstone i formelt afseende, d. v. s. med hänseende till sin typ, eller yttre form, kan sålunda vara kanske minst 4000 år gammalt; och att "Wainämöinen sjelf, i thy fall, torde äga samma (eller likamånga) anor som den af Herodotus förmälta Tschudiska folkstammens stamfader Targitain, eller som den uti Bibeln omtalta, i Susan boende, kungliga slägtingen Mard.ikain; och detta så mycket mer som vi ej blott funnit finska ord, utan äfven finska namn, redan i fader Adams tid, eller i verldens aldra äldsta urkunder. Hvad deremot den inre betydelsen, eller den ursprungliga bemärkelsen af ordet Wainämöinen beträffar, så — hvem kan numera utgrunda den, eller förklara dess första såväl bemärkelse, som upprinnelse? Dock hindrar detta oss icke att göra ett försök — äfven i den vägen.

Enligt vår mening förhåller det sig härmed pre-sist på samma sätt, som med ordet, och namnet, Adam. D. v. s. det är i sig sjelft ursprungligen icke något egentligt namn, det betecknar ursprungligen endast ett visst personligt förhållande; a) men det har seder-

a) Ordet och namnet Adam —

enligt hvad af oss blifvit ut-60

mera, under tidens längd, öfvergått till bemärkelsen af ett namn. I detta fall blir ingenting lättare än att deschiffrera detsamma. Och det förundrar oss högeligen att ingen hittintills, och — redan långt för detta, förmått det. Men man måste då härvid fästa sig vid en (som oss synes) äldre version deraf, hvilken allt fortfarande tyckes bibehålla sig inom det Estniska språket, nemligen ordet Wainemoinen, i stället för Wainamoinen (som det troligen ursprungligen hetat) sammansatt af orden vainaa och moinen; och hvilket efter orden betyder „den oförgätliga, eller den minnesvärda hädangångne", d. v. s. — den „oför-liknelige salige mannen".*)

Vi hafva dessutom nyligen i en skrift angående den finska Sampomyten, medelst flere anförda exempel, antydt den parallelismus, som ofta ännu skönjes emellan de Finska myterna (å ena sidan) och ej blott emellan de Israelitiska fornsagorna, utan äfven emellan de Grekiska, Egyptiska och Indiska (å den andra); hvarvid de Finska — enligt hvad vi funnit — utmärka sig genom sin äldre stil och — alfvarsamma hållning, d. v. s. genom sin — så väl till form, som innehåll

— enkelhet, ädelhet och värdighet; då de sednare deremot ofta frappera oss, ej mindre genom sina många fantasterier, än genom sina ej sällan framhållna im-modestier. Så t. ex., ehuru rollen är densamma, emellan Hercules — som begaf sig till underjorden, för att derifrån med våld bemäktiga sig Cerberus — och emellan Wäinämöinen, som likaledes infann sig derstädes

— i den lofliga afsigten, att derifrån (i stället för behöriga arbetsverktyg) inhemta nödig upplysning med

redt ej mindre i de Finska stamordens uppkomst sid 21, än i Jumalasta, m. m. sid. 119 — betyder egentligen menniskoslägtets stamfader. — *) Äfven Gud kallades ju fordom Vanhamies.61

afseende å sin företagna, ännu ofulländade, farkostbyggnad, så — hvilken skilnad är det ej, t. ex. i hvardera fallet, på sjelfva beskrifningen härvid? An vida vidskepligare, och onaturligare, förekomma oss den förres såkallade „tolf underverk", jemförde nemligen med de dem motsvarande värf, och idrotter, som (enligt de finska myterna) i likhet härmed tilläggas såväl Ilmarinen som Lemminkäinen, under deras frieritider i Pohjola, a)

Annars förtjenar det kanske härvid tillägas, att ehuru vi nog haft dem, som — både i tid, och otid — befattat sig med de finska myterna, så hafva vi (af alla figuranter) likväl icke haft en enda, som förstått sig uppå att deschiffrera dem, eller som förmått närmare uppfatta, och för oss förklara betydelsen af desamma. Så t. ex. då

den finska myten omtalar, och för oss beskrifver huru ^Väinämöinen nedsteg i Wi-puinens måge, så stå vi alla, vid beskrifningen häraf, försagde, betagne, — förbryllade, och perplexa öfver hvad som berättas; i det vi, vid förtäljandet häraf, en-

al Några skall härvid kanske anmärka: Nå han är ju rent af tokig! Eller — huru kommer det sig till, att han här intresserar sig för Finska myter, och det oaktadt fördömer och förkastar, d. v. s. formligen protesterar emot Finsk mytologi? Efter att förut hafva förklarat, hvad med myt (enligt min mening) egentligen bör förstås, nemligen en poetiskt framställd fabel, i afsigt att medelst sinnebilder, och under förtäckta allegorier, förklara vissa större såväl natursanningar som naturhemligheter, så är mytologin deremot — något helt annat. Den innefattar ej blott en blind tro pä dessa myter, dem hon icke allenast betrakfar såsom vissa dogmer och trosartiklar, utan afser äfven deras dyrkande och tillbedjande, och isynnerhet — att såsom Gudar vörda, och helighålla, de personers namn, som derdvid förekomma och framträda. Något som likväl ej förr kan inträffa, eller komma ifråga, än sedan folket förlorat såväl sin poetiska som estetiska ståndpunkt, och fallit i oförståndets mörker och — vantrons armar.62

däst stumma gapa och förundra oss, utan att någon härvid uppfattar myten, eller förmår förklara sjelfva andemeningen deraf. Och likväl är ingenting i det hela så lätt (enkelt) och — i ögonen fallande, som detta. Nå skola vi då nu kanske här gå att förklara den — eller icke? Nej, må framtiden göra det, om den kan! Vi vilja det icke. Icke heller har någon hittills kunnat det. Vi minnas ännu alltför väl den slags tacksamhet oss vederfarits, — så från högre ort, som från lägre, — för alla våra många, såväl i vetenskapligt som i fosterländskt afseende, ädla sträfvanden och dryga uppoffringar. *) Dock efter vi nu engång sagt A, så må vi då äfven säga B; ty annars skall man åter förebrå oss härvid för sjelfförtroende, egen-kärlek och skryt, eller förevita oss impertinenser och inkonseqvenser, m. m. Nå vi må då här upplysa hela den „lärda verlden", att andemeningen härmed är den, att enär ingen af den nuvarande generationen, eller med andra ord — då icke den närvarande tiden, i detta fall förmår, medelst några goda råd och förslager, hjelpa oss ur vår förlägenhet, eller kan lösa gåtan (som man säger) så skola vi söka lösningen deraf — i den redan framfarna tiden, d. v. s. hos menniskoslägtets redan hädangångne intelligenta storheter och andliga förmågor, dess genier och snillen, hvilka numera (sedan de lemnat oss) hvila i det tysta; men hvilkas framfarna fruktbara och intelligenta verksamhet, likväl — i sjelfva produkterna deraf — evinnerligen frodas och lefver. Med ett ord: man skall i thy fall vädja till verldshistorien och fornforskningens värf, medelst att söka kunskaper och visdom — ej i den

*) Ja vi vilja bär icke ens tala derom, så vedervärdigt förekommer det oss: men vi beklaga, med anledning häraf, mest vetenskapen, fäderneslandet, och dessa våra — såkallade aLandsmän".närvarande tiden, der oftast ytlighet och dårskaper herrska, utan i den redan förflutna, eller egenteligen att tala — hos vetenskapernas pelare, och mensklighetens heroer. Och häruti förvarar oss nu den finska myten — ej blott en *stor sanning*, utan derjemte äfven — en *djup lärdom*. Ty det är ej hos dagens hjeltar och nutidens riddare — det är fastmer hos de många hädangångne verldens *ljus* och *snillen*, vi skola söka verklig visdom och sanning, der nemligen döden redan hunnit besegla den. Ty lika säkert som *framtiden* ännu har mycket i sitt sköte, att härutinnan lära oss, — lika säkert har äfven forntiden det, om blott vi förstå att, såsom sig bör, riktigt tillegna oss frukterna deraf. Och skola vi, i så måtto, hellre — under vår närvarande tid — vara trogna skattgräfvare af det *framfarna*, än förmenta dagdrifvare, och lycksökare, såsom blifvande arfvingar till den såkallade „rika framtiden." Det är nu en vink om allt detta, som myten angående *Wipuinen* ger oss vid handen; och vi tro att ingen skall, i thy fall, jäfva sanningen häraf. Denna i sanning djupsinniga lärdom har troligen, på ett sinligare och tillika på ett åskådligare sätt, icke gerna låtit sig framställas; och torde äfven på ett mera öfvertygande sätt — svårligen kunna låta göra sig. Ja, må vi derföre — forska djupt i *forntiden* (å den ena sidan) under det vi — blicka lugnt i *framtiden* (å den andra) så skola vi derigenom gagna samtiden; och våra *efterkommande* skola — välsigna oss! Och härmedelst taga vi, för denna gång, ett ömt afsked af läsaren, till dess vi — se hvardera åter.

Obs.

Sid. 20, rad. 9, efter orden *talo* (gård) tillägges: eller *tila* (lägenhet). „ 31, „ 17, står: *Mouhilainen* — läs: *Mouhiainen*.

Följande utaf undertecknad sednast utgifna Skrifter finnes ännu att tillgå, emot det å dem utsatta priset. Hvarvid, vid reqvisition af 10 exemplar, det 11:te medföljer gratis, och på köpet, — nemligen:

Fmk. pi.

—

Några historiska notiser om den i Finland fordom så celebra familien *Kurck*. Helsingfors 1862

1: —

—

Forskningar i sjelfva *grundelementerna* af Finska språkets grammatik, m. m. Helsingfors 1863

2: —

—

C. M. Fredman'in Lauluja ja Loiluja, käytetty suomeksi, ja suomenmoahanki sovitettuna (jemte musikbilagor) 3:ne Häften. Helsingfors 1863—1864, à 2 *Fmk*

6: —

—

Läsning för Finnar, i blandade fosterländska ämnen. 1:a Häftet. Helsingfors 1864—1866

6: —

—

Slutord i polemiken, m. m. Eller *tvenne flugor* i en smäll. Helsingfors 1867

1: —

—

Näsperlan, såsom en pendant till Flugsmällan, m. m. Helsingfors 1868

1: —

—

Gud, Verlden, och Menniskan; jemte deras förhållanden till hvarandra, m. m. Helsingfors 1870

1: 50.

—

Något, som torde tåla att *reflekteras uppå*, m. m. Helsingfors 1872

— 50.

—

Den finska Sampomyten, närmare uttydd och förklarad, m. m. Helsingfors 1872

1: 50.

—

Angående Allmogens i Savolax och Karelen Finska Familjenamn, m. m. Helsingfors 1872

1: 50.

Snart torde äfven utkomma:

—

En vigtig samhällsfråga, i *Juridiskt* afseede, m. m.

1: 50.

Gottlund.

Priset 1 mark 50 penni.